

О Д Л У К У
о усвајању Локалног акционог плана за
родну равноправност града Крагујевца за
период од 2022 - 2024. године

Члан 1.

Усваја се Локални акциони план за родну равноправност града Крагујевца за период од 2022-2024. године.

Члан 2.

Локални акциони план за родну равноправност града Крагујевца за период од 2022-2024. године је саставни део ове одлуке.

Члан 3.

Одлуку и Локални акциони план за родну равноправност града Крагујевца за период од 2022-2024. године објавити у "Службеном листу града Крагујевца".

**Локални акциони план за родну равноправност
града Крагујевца
за период од 2022 - 2024. године**

Децембар 2022. Године

1. УВОД

Равноправност жена и мушкараца је једно од основних начела у законодавном систему Републике Србије, посебно после доношења Устава Републике Србије из 2006. године. Женска људска права су неодвојиви део универзалних људских права и у складу са свим међународним документима, морају бити гарантована, поштована и заштићена, те је веома важно препознавање и спречавање дискриминације жена. За унапређивање родне равноправности потребне су посебне мере у циљу отклањања директне и индиректне дискриминације према женама, као и оснаживање једнаких могућности за пуно остваривање људских права, уз истовремено јачање процеса укључивања родне перспективе у свим областима друштвеног живота.

*"Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности."*³¹

Савет европских општина и региона донео је Европску повељу о родној равноправности на локалном нивоу због значаја примене принципа родне равноправности на локалном нивоу и недовољно јасне регулативе у том сегменту, предузео низ акција у правцу њене промоције, те установио кораке који ће осигурати њену примену.

„Родна равноправност претпоставља да у једном друштву, заједници или организацији постоје једнаке могућности за жене, мушкарце и особе другачијих родних идентитета, да допринесу културном, политичком, економском и социјалном напретку, као и да имају једнаке могућности да уживају све користи и добробити од напретка једне заједнице“.³² Будући да су родна равноправност и учешће жена у јавном животу мера демократизације сваког друштва, његовог развоја и стабилности, а у случају Републике Србије и претпоставка бржег укључивања у европске интеграције, као и да се на локалном нивоу задовољавају базичне потребе грађанства, доносе политике и креирају програми који на најдиректнији могући начин утичу на практичне аспекте свакодневног живота и рада жена и мушкараца, Скупштина града Крагујевца је 2013. године донела Одлуку о прихватању Европске повеље о родној равноправности на локалном нивоу.

Потписивањем Повеље град Крагујевац се јавно обавезао да ће следити принципе родне равноправности и спроводити одредбе прописане Повељом. Повеља подразумева израду Акционог плана за њено спровођење, али и међусобну сарадњу потписница која ће олакшати примену и размену добрих пракси.

Комисија за родну равноправност града Крагујевца иницирала је израду првог Локалног акционог плана за родну равноправност за период 2019-2020. године. Ову иницијативу Комисија је покренула у складу са позитивним законским прописима, као и Одлуком о равноправности полова која је донета од стране Скупштине града Крагујевца 2018. године.

Скупштина града Крагујевца је на седници одржаној дана 21.02.2022. године донела Одлуку о приступању изради Локалног акционог плана за родну равноправност града Крагујевца за период 2022-2024. године.

Овим документом се утврђује целокупна локална политика у циљу елиминисања дискриминације жена, побољшања њиховог положаја и интегрисања принципа родне равноправности у све области деловања институција система, као један од елемената модернизације и демократизације друштва, у циљу бржег, равномернијег и ефикаснијег друштвеног развоја, у складу са политиком једнаких могућности прокламованом у Уставу Републике Србије (члан 15).

Локалним акционим планом за унапређивање родне равноправности обухваћене су области које се тичу учешћа жена у креирању политика и у доношењу одлука у области економије, образовања, здравља, насиља над женама јер су ове области кључне за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

Акционим планом се утврђују активности које ће се спроводити у периоду од 2022. године до 2024. године.

Решењем број 112-156/22-V од 4. марта 2022. године формирана је Радна група за израду Локалног акционог плана за родну равноправност града Крагујевца за период 2022 - 2024. године.

У складу са Агендом 2030 и циљевима одрживог развоја инкорпорираних у циљевима социјалне инклузије, економског раста и развоја, очувања и заштите животне средине, а који подразумевају оснаживање жена, учешће у јавној политици и извршној власти, органима и телима на нивоу локалне самоуправе, заштиту здравља, социјалну инклузију, свест и подршку вулнерабилним категоријама, а велики део у свему томе заузима утицај епидемије ковид-19 и поступање у кризним и ванредним ситуацијама, неке су од области у којима чланови Радне групе за израду ЛАП-а за родну равноправност града Крагујевца за период 2022-2024. године, препознају као могућности и капацитете за доношење конкретних мера на нивоу локалног документа – речено је на првом састанку Састанку радне групе коју чине представници града, запослени у ГУ надлежној за област заштите и остваривање људских и

³¹ Члан 15. Устава Републике Србије

³² Европска повеља о родној равноправности на локалном нивоу

мањинских права, ГУ за финансије и јавне набавке, ГУ за развој и инвестиције, представници Центра за социјални рад, Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица, Центра за породични смештај и усвојење, РФЗО – Филијала Крагујевац, Националне службе за запошљавање, Полицијске управе, ГО Црвеног крста, здравствених и образовних институција, организација цивилног сектора, присуствовао је и представник централног националног тела за спречавање свих облика дискриминације Канцеларије поверенице за заштиту равноправности, Реља Пантић.

1.1. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ЛОКАЛНОГ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Локални акциони план намењен је локалној управи града Крагујевца како би се имплементирала начела и обавезе преузете потписивањем Европске повеље за равноправност жена и мушкараца на локалном нивоу, али и национални нормативни и стратешки оквир. Успостављање институционалног оквира, изградња капацитета, усвајање и примена процедура за родну процену политика и поштовање принципа једнаких могућности у јавним политикама на нивоу града су предуслови унапређења положаја жена и мушкараца и побољшање услова живота.

Значајан део циљева и активности је усмерен на успостављање институционалног оквира и системских решења за увођење родне перспективе у локалне политике и активности институција, јавних предузећа и установа.

Други део је усмерен на решавање практичних потреба жена на локалном нивоу у сфери личног и професионалног развоја, безбедности и адекватног информисања.

Локалним акционим планом су предвиђена системска решења која ће омогућити континуирану процену јавних политика и потреба грађана и грађанки, а тиме и одговорати на њихове потребе и уважавати њихове интересе.

2. Процес израде Локалног акционог плана

2.1. Методологија израде Локалног акционог плана

У процесу израде Локалног акционог плана примењен је партиципативни метод, заступљен у свим фазама процеса.

Прикупљање података обављено је уз подршку локалних партнера: институција, организација и удружења са територије града Крагујевца.

Дефинисани су циљеви и активности, све у складу са правним оквиром за област родне равноправности, а нарочито са Националним стратешким документима за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности, као и са надлежностима локалне самоуправе.

Као извори података коришћени су званични подаци Републичког завода за статистику, Националне службе за запошљавање, Школске управе, Регионалне привредне коморе, Дома здравља Крагујевац, Центра за Социјални рад, Полицијске управе Крагујевац, НВО и удружења грађана града Крагујевца, као и документација локалне самоуправе.

Подршку у изради Локалног акционог плана пружили су:

1. Градска управа за друштвене делатности града Крагујевца
2. Градска управа за развој и инвестиције града Крагујевца
3. Градска управа за финансије и јавне набавке

4. Група за људска и мањинска права, родну равноправност права и превенцију трговине људима,у Градској управи за друштвене делатности
5. Центар за социјални рад „Солидарност“
6. Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац
7. Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац
8. Дом ученика средњих школа Крагујевац
9. Образовно-културна заједница Рома „Романипен“
10. Црвени крст Крагујевац
11. Завод за здравствену заштиту радника
12. Канцеларија за младе
13. Национална служба за запошљавање
14. Дом здравља Крагујевац
15. Полицијска управа Крагујевац
16. НВО и Удружења грађана града Крагујевца
17. Медији

Радна група за израду Локалног акционог плана за родну равноправност је била у следећем саставу:

1. Др Гордана Дамњановић,- члан Градског већа за здравствену и социјалну заштиту - председница Радне групе;
2. Мирослав Петрашиновић, председник Скупштине града Крагујевца; члан
3. Стефан Никезић,- члан Градског већа за унапређење и заштиту животне средине;-члан
4. Славица Новаковић, директорка Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица“ Крагујевац; “;-чланица
5. Вера Симић, чланица Управног одбора удружење“Оаза сугурности“;-чланица
6. Ана Милетић Вучковић, в.д. директора Центра за породични смештај и усвојење Крагујевац;-чланица
7. Владан Мишић, представник Центра за социјални рад "Солидарност" у Крагујевцу;-члан
8. Љубица Башић, директорка Дома ученика средњих школа Крагујевац;-чланица
9. Нада Миловановић, директорка ЗЗЗР -чланица;
10. Светлана Милојевић, здравствена ромска медијаторка Дома здравља Крагујевац;-чланица;
11. Саша Соковић, Начелник одељења за локални економски развој и привреду - Градска управа за развој и инвестиције; - члан;
12. Ивана Обрадовић Станић, Шефица Групе за родну равноправност, људска и мањинска права и превенцију трговине људима - Градска управа за друштвене делатности;-чланица;
13. Милош Гвозденовић - Полицијска управа Крагујевац - члан;
14. Марија Ђоковић, координаторка Канцеларије за младе, Градска управа за друштвене делатности;-чланица;
15. Снежана Милосављевић , председница Удружења Путоказ;-чланица;
16. Данијела Лазаревић – Градска управи за финансије и јавне набавке-чланица;
17. Божидар Николић, Образовно-културна заједница Рома "Романипен" - члан;
18. Ксенија Холендер,– Градска управа за развој и инвестиције - чланица;
19. Мирјана Илић – Координаторка световалиштва за младе – чланица;
20. Агата Живојиновић – Црвени крст Крагујевац - чланица;
21. Љиљана Ђорђевић, представник Националне службе за запошљавање – филијала Крагујевац,“; чланица;
22. Миланка Стевовић – Адвокат - чланица;
23. Даница Љујић – одборница Скупштине града Крагујевца- чланица;
24. Биљана Станојевић, Начелница градске управе за људске ресурсе и заједничке послове; чланица;“

Подршка у процесу израде Локалног акционог плана за родну равноправност града Крагујевца за период 2022-2024. године, пружена је од стране Регионалне агенције за економски развој Шумадије и Поморавља.

3.Стратешки и законски оквир за израду ЈАП-а за родну равноправност

3.1. Полазне основе - Међународни и домаћи нормативно-правни оквир

Равноправно учешће жена у јавном животу једно је од кључних питања заступљених у многобројним међународним документима али и у националном законодавству. Република Србија ратификовала је бројне међународне документе који покривају област родне равноправности и

укључивања родне компоненте у све сфере друштвеног и јавног живота. Међународни документи садрже препоруке и механизме за постизање родне равноправности који у неким случајевима подразумевају промену односно допуну постојеће законске регулативе са циљем унапређења положаја жена и осетљивих категорија становништва.

Република Србија је од 2000. године, започела процес усаглашавања родних политика и трендова са препорукама Уједињених Нација. Један од најпрогресивнијих докумената за унапређење родне равноправности и оснаживање жена на глобалном нивоу је Пекиншка декларација са Платформом за акцију усвојена на Четвртој светској конференцији о женама у Пекингу 1995. године. Она дефинише 12 критичних области у којима је изражена родна неравноправност жена и дефинише механизме за постизање родне равноправности на различитим нивоима. Термин "Gender mainstreaming" који се широко користи у контексту постизања родне равноправности употребљен је у Пекиншкој декларацији и усвојен као глобална стратегија за постизање родне равноправности као питања од значаја за развој целог друштва. "Gender mainstreaming" представља ре(организа)цију, унапређење, евалуацију и развој политичких процеса кроз укључивање родне једнакости у све јавне политике на свим нивоима и у свим фазама од стране актера који су укључени у креирање саме политике.

На међународном плану, поред Пекиншке декларације значајни документи су и:

- Општа декларација о правима човека
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода
- Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена
- Конвенција о политичким правима жена (CEDAW)
- Резолуција Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност као и
- Регулатива Европске Уније и Савета Европе која се односи на учешће жена у одлучивању
- Европска социјална повеља
- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици
- Повеља Европске уније о основним правима.

На националном нивоу родна равноправност гарантована је:

- Уставом Републике Србије,
- Законом о родној равноправности,
- Законом о забрани дискриминације, тј. Законом о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације,
- Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом,
- Законом о избору народних посланика,
- Законом о локалним изборима, као и
- Националном стратегијом за родну равноправност 2021-2030. са Акционим планом за период 2022-2023.

Као што је већ речено, *Устав Републике Србије* гарантује једнакост мушкараца и жена и државну политику једнаких могућности (чл. 15 Устава); забрањује непосредну и посредну дискриминацију на било којој основи, укључујући и дискриминацију на основу пола (члан 21. став 3); гарантује право на једнаку законску (члан 21. став 2) и судску заштиту (члан 36), правну заштиту свих основних људских права свим грађанима и грађанкама без дискриминације, укључујући и обраћање међународним институцијама у циљу заштите зајемчених права (члан 22. став 2). Устав Републике Србије предвиђа да Република Србија може увести посебне мере "ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима" (члан 21. став 4). Ова уставна одредба отвара простор за развијање политике родне равноправности и унапређење законодавства, као и за увођење и примену мера са циљем елиминације дискриминације жена.

Закон о родној равноправности ("Службени гласник РС", број 52 од 24. маја 2021.) уређује појам, значење и мере политике за остваривање и унапређивање родне равноправности, врсте планских аката у области родне равноправности и начин извештавања о њиховој реализацији, институционални оквир за остваривање родне равноправности, надзор над применом закона и друга питања од значаја за остваривање и унапређивање родне равноправности.

Родна равноправност подразумева једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота, једнаке могућности за остваривање права и слобода, коришћење личних знања и способности за лични развој и развој друштва, једнаке могућности и права у приступу робама и услугама, као и остваривање једнаке користи од резултата рада, уз уважавање биолошких, друштвених и културолошки формираних разлика између мушкараца и жена и различитих интереса, потреба и приоритета жена и мушкараца приликом

доношења јавних и других политика и одлучивања о правима, обавезама и на закону заснованим одредбама, као и уставним одредбама.

Мере за остваривање и унапређивање родне равноправности подразумевају стварање једнаких могућности за учешће и равноправан третман жена и мушкараца у области рада, запошљавања и samozapošljavanja, социјалне и здравствене заштите, образовања, васпитања, науке и технолошког развоја, информационо-комуникационих технологија и информационог друштва, одбране и безбедности, саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, културе, јавног информисања, спорта, у органима управљања и надзора и њиховим телима, политичког деловања и јавних послова, сексуалног и репродуктивног здравља и права, приступа роби и услугама.

Овим Законом се уређују и мере за сузбијање и спречавање свих облика родно заснованог насиља, насиља према женама и насиља у породици. Законом се уређују обавезе органа јавне власти, послодавца и других социјалних партнера да интегришу родну перспективу у области у којој делују.

Закон о забрани дискриминације, тј. Закон о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације ("Сл. Гласник РС", бр. 52/2021) као системски кровни закон, на јединствен начин интегрише и повезује разнородне и често појединачне изоловане правне норме садржане у другим, секторским законима. Поред овог битног корака, захваљујући Закону о забрани дискриминације, борба против дискриминације, добила је, након оснивања и почетка рада институције Заштитника грађана (омбудсмана) 2007. године, још један независни орган као вид институционалног облика спречавања дискриминације - Повереника за заштиту равноправности. Променама прописа и оснивањем нових институција створени су услови за стварање целовитог правног и институционалног амбијента у коме се може водити борба против дискриминације и то на начин да држава санкционише сваку дискриминацију, без обзира на то да ли су за њу одговорна њена службена лица односно њени органи или физичка и правна лица.

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом ("Сл. Гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016) као први антидискриминациони закон у Републици Србији, уређује општи режим забране дискриминације по основу инвалидности, посебне случајеве дискриминације особа са инвалидитетом, поступак заштите особа изложених дискриминацији и мере које се предузимају ради подстицања равноправности и социјалне укључености особа са инвалидитетом.

Национална стратегија за родну равноправност за период 2021-2030. године ("Службени гласник РС", број 103/2021) и Акциони план за њено спровођење за период 2022-2023. године, донети су са циљем унапређивања родне равноправности у Републици Србији. Стратегија се заснива на међународном праву као и националном прописима који се односе на субјекте и области обухваћене Стратегијом у чијем средишту је превазилажење родног јаза и остваривање родне равноправности као предуслов и подстицај развоја друштва. Значај родне компоненте друштвеног развоја и утицај превазилажења родног јаза и унапређења родне равноправности на развој је водећи критеријум на основу кога су селектовани међународни прописи и прописи на националном нивоу, са којима је Стратегија тесно повезана.

Родна равноправност се тиче свих жена и мушкараца, тиме и друштва у целини. Постизање *de iure* и *de facto* родне равноправности кључно је питање развоја друштва и унапређења друштвених односа.

Поред ослањања на Националну стратегију за родну равноправност, као основе за стратешко планирање на локалном нивоу, веома је важно истаћи значај *Стратегије превенције и заштите од дискриминације 2022-2030*. Стратегија се бави питањима спречавања и забране свих облика, врста и посебних случајева дискриминације. Стратегијом су обухваћена сва лица и групе лица с обзиром на њихово лично својство, а посебно националне мањине и осетљиве друштвене групе које су најчешће изложене дискриминацији.

Од значаја је напоменути *Стратегију јавног здравља Републике Србије* за период 2018-2026. године ("Службени гласник РС" број 61/2018) која посебан акценат ставља на унапређење положаја осетљивих друштвених група. Као један од важних приоритета истиче континуирану промоцију ненасилног и недискриминаторног понашања, родне равноправности и јавне осуде насиље.

На локалном нивоу родна равноправност обухватају следећа планска документа:

- План развоја града Крагујевца за период 2021-2031. године
- Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца 2021-2025. године

У оквиру документа *План развоја града Крагујевца за период 2021-2031. године*, у оквиру Приоритета 3: Развој ванпривредних и друштвених делатности, предвиђена је Мера Заштите људских и мањинских права и промоција родне равноправности. Мера укључује континуирану реализацију Локалног акционог плана за инклузију Рома и Ромкиња, Локалног акционог плана за миграторна кретања и Локалног акционог плана за родну равноправност, као и израду нових ЛАП-ова по њиховом истеку и њихову реализацију финансирањем из буџета Града.

У оквиру *Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца 2021-2025. године*, и Посебног циља: Заштита људских и мањинских права, обезбеђење сигурности грађана и грађански и

промоција родне равноправности, планирана је Мера Промоција и примена родне равноправности. Ова мера укључује реализацију активности у области родне равноправности кроз спровођење Локалног акционог плана за родну равноправност финансирањем из буџета Града и путем пројеката које ће финансирати донатори и ресорна министарства.

Обавезујући међународни документи:

Град Крагујевац је потписник међународних докумената који су обавезујући у доношењу локалних политика и мера на пољу здравља, заштите и безбедности грађана и рањивих група, а које се директно инкорпорирају и у локални акциони план за родну равноправност.

Париска декларација за превенцију ХИВ/АИДС - у Крагујевцу је у јуну 2020. године потписана Париска декларација, чиме се град придружио списку од око 300 градова света који се обавезују да учествују у заустављању епидемије ХИВ-а и АИДС-а. Град Крагујевац је у сарадњи са Канцеларијом за младе, Организацијом ЈАЗАС, НВО Стабло и кључним актером Институтутом за јавно здравље успоставио систем за информисање, комуникацију, прихватање, превенцију стигматизације и дискриминације.

Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања - сврха ове конвенције је следеће: 1) Спречавање и борба против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања деце; 2) Заштита права деце-жртва сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања; 3) Унапређење националне и међународне сарадње у борби против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања деце.

Град Крагујевац је потписник ове Конвенције и тиме се обавезује да у своје локалне политике и мере укључује основна начела и мере донете Конвенцијом.

3.2. Институционални механизми који у Републици Србији спроводе и надгледају процес унапређења родне равноправности

Република Србија је формирала механизме родне равноправности на свим нивоима власти: законодавне, извршне, као и независне надзорне механизме и то:

- Одбор за људска и мањинска права и равноправност полова као стално радно тело Народне скупштине (од 2003. године),
- Савет за равноправност полова Владе Републике Србије (основан је 2004. године);
- Управа за родну равноправност (Управа је основана 2007. године као Сектор за родну равноправност у оквиру Министарства рада и социјалне политике, да би, 2008. године прерасла у Управу), коју је заменио Одсек за унапређење родне равноправности у оквиру Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (2014. године),
- Координационо тело за родну равноправност (основано 2014. године) са задатком разматрања свих питања и координисања рада органа државне управе у вези са родном равноправношћу, Заштитник грађана (Закон је донет 2005. године, заменица за родну равноправност, права детета и права особа са инвалидитетом је именована 2008. године);
- Повереник за заштиту равноправности (основан је доношењем Закона о забрани дискриминације 2010. године, повереница је именована 2010. године).

➤ 3.3. Институционални оквир за унапређење родне равноправности у граду Крагујевцу

➤ Комисија за родну равноправност

Комисија за питања родне равноправности и једнаких могућности у граду Крагујевцу образована је новембра 2002. године као повремено радно тело Извршног одбора града Крагујевца. У свом саставу је имала пет чланова који су били представници локалне самоуправе. У Комисију за родну равноправност као радно тело Градског већа прераста 2009. године, када је у свом саставу имала 9 чланова, представника локалне самоуправе, цивилног сектора и институција чији је основач Град.

На основу члана 63. Закона о родној равноправности (усвојеног маја 2021. године од стране Владе Републике Србије) Скупштина града Крагујевца у септембру исте године доноси Решење о образовању **Комисије за родну равноправност** као стално радно тело. Комисија за родну равноправност обавља послове и задатке у складу и на начин утврђен одредбама Пословника Скупштине града Крагујевца и Одлуке о сталним радним телима Скупштине града Крагујевца. Чланови су представници одборничких група и укупно их има 7.

Задатак Комисије је да:

- утиче на промену родних образаца и унапређење културе родне равноправности,
- повећава равноправност жена и мушкараца применом политика и мера једнаких могућности,
- системски уводи родну перспективу у доношењу, спровођењу и праћењу јавне политике,
- води активну политику једнаких могућности, прати остваривање начела равноправности засноване на полу у свим областима јавног живота и примену међународних стандарда,
- учествује у изради и усвајању стратешких докумената, нарочито у изради и усвајању Стратегије одрживог развоја града и као саветодавно тело приликом израде Одлуке о буџету града,
- подноси органима града Крагујевца на разматрање одлуке, планове и друга акта усмерена на постизање равноправности жена и мушкараца и слично.

Важнија акта донета/потписана на иницијативу Комисије за родну равноправност: 1. Скупштина града Крагујевца је 8. децембра 2013. године усвојила Европску повељу о равноправности полова на локалном нивоу,

2. Скупштина града је дана 29. јуна 2018. године донела Одлуку о равноправности полова на територији града Крагујевца;

3. Град Крагујевац је усвојио Пакт за заустављање сексуалног насиља над децом - сачињен од стране Конгреса локалних и регионалних власти Савета Европе 2017. године. Потписивањем овог акта је град Крагујевац је прихватио обавезу да се ангажује у акцији "Једно од петоро" у циљу подизања свести и стварања структура неопходних за решавање сексуалног насиља и злостављања над децом.

➤ **Савет за родну равноправност**

На основу члана 63. Закона о родној равноправности из 2021. године, град Крагујевац је донео Решење о образовању Савета за родну равноправност у октобру 2021. године. Задаци Савета су, поред осталог, да утиче на промену родних образаца и унапређење културе родне равноправности, повећава равноправност жена и мушкараца применом политика и мера једнаких могућности, прати остваривање начела равноправности засноване на полу у свим областима јавног живота и међународних стандарда, учествује у изради и усвајању стратешких докумената, нарочито у изради и усвајању Плана развоја Града. Савет, којим председава чланица Градског већа за здравствену и социјалну заштиту, чини 16 представника и представница установа, институција и организација из Крагујевца.

➤ **Канцеларија локалног Омбудсмана**

Канцеларија данашњег локалног Омбудсмана у Крагујевцу је основана још децембра 2004. године, као прва канцеларија у Централној Србији. Убрзо је постала чланица престижног Европског омбудсман института (ЕОИ).

Град Крагујевац, као орган јавне власти, у складу са законом који уређује родну равноправност примењује обавезе прописане усвојеним правилницима:

- **Правилник о вођењу евиденције и извештавању о остваривању родне равноправности** – По овом правилнику, органи јавне власти и послодавци који запошљавају и радно ангажују 50 и више лица, као тела за родну равноправност у складу са законом који уређује родну равноправност, дужни су да евидентирају податке о остваривању родне равноправности који морају бити исказани збирно, по полу и старосној доби.
- **Правилник о изради и спровођењу плана о управљању ризицима од повреде принципа родне равноправности.** У складу са правилником, Град Крагујевац приступа изради Плана управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности, који представља гаранцију родне перспективе, уродњавања и уравнотежене заступљености полова у поступањима доносиоца.

На нивоу града Крагујевца потписани су важни протоколи који сведоче јакој међусекторској сарадњи важних актера на пољу родне равноправности.

На иницијативу НВО ОАЗА Сигурности, 14.10.2008. године закључен је *Протокол о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици на подручју града Крагујевца*. Анекс на основу кога су приступили Адвокатска комора Крагујевац и Национална служба за запошљавање је закључен у мају 2010. године и укупно је било 10 потписника. 2014. године је у форми споразума усклађен са Општим колективним уговором на крају пројекта чији је носилац била НВО Оаза сигурности, а који се звао „Унапређење заштите жртава насиља у породици кроз успостављање система за мониторинг и евалуацију међусекторске сарадње“.

Тада су потписници били:

- Град Крагујевац
- Основно јавно тужилаштво
- Полицијска управа Крагујевац
- Дом здравља Крагујевац
- Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац
- Клинички центар Крагујевац
- Школска управа Крагујевац у име предшколских установа, основних и средњих школа Регионални центар за породични смештај и усвојење
- Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“
- Геронтолошки центар Крагујевац
- Основна Адвокатска комора Крагујевац
- Филијала Националне службе за запошљавање Крагујевац
- НВО „Оаза сигурности“
- НВО „Алтернативни круг „
- Центар за социјални рад „Солидарност“ у Крагујевцу.
- Касније је приступио Црвени крст Крагујевац

Дана 22.03.2022. године у Крагујевцу је са националном Ромском женском мрежом потписан *Протокол за унапређење сарадње и развој интегративне социјалне заштите намењен женама жртвама породичног и партнерског насиља и превенцији дечјих бракова у локалној заједници*. Протокол се установљава као механизам за успостављање и развој координираног и усаглашеног мултисекторског приступа у:

- Откривању, односно идентификацији потреба грађана/ки за одређеним социјалним услугама,
- Планирању и реализацији најадекватнијих социјалних услуга грађанима уз максимално, ефикасно, ефективно и економично коришћење постојећих ресурса у локалној заједници.

Потписници протокола су:

- Град Крагујевац
- Ромска женска мрежа Републике Србије
- Центар за социјални рад „Солидарност“
- Полицијска управа
- Дом здравља
- Основна школа „Трећи крагујевачки батаљон“
- Удружење грађана „Оаза сигурности“
- Удружење грађана „Романипен“
- Удружење грађана „Рома центар“
- Удружење грађана „Интегративни глобал центар“

Градско веће на седници од септембра 2022. године, је донело Закључак о давању сагласности на *Антидискриминациони кодекс – кодекс Равноправности*. Разлог за доношење кодекса равноправности је потреба да се изврши усаглашавање у оквиру реализације пројекта „Социјална инклузија Рома и других осетљивих група у Србији 2019-2022“. Град Крагујевац је први усвојио Кодекс Равноправности 14. октобра 2022. године.

На основу резултата постигнутих у области унапређења равноправности а у оквиру избора за „Општину/Град једнаких могућности“ град Крагујевац је 16. новембра 2022. године понео *Лого равноправности*.

Ова плакета на конференцији „Поглед у будућност-унапређење безбедности жена и девојчица у руралним срединама“ коју је на Међународни дан толеранције, у Београду организовао Повереник за заштиту равноправности Републике Србије, уручена је чланица Градског већа за здравствену и социјалну заштиту.

3.4. Остали механизми који доприносе унапређењу родне равноправности на територији града Крагујевца

Служба правне помоћи функционише у оквиру Градске управе за опште и заједничке послове и организована је кроз рад централне канцеларије и осам градских канцеларија, а бесплатна је за осетљиве категорије становништва: кориснике Центра за социјални рад, незапослена лица, студенте, примаоце минималних пензија, жртве насиља у породици.

Савет за запошљавање у граду Крагујевцу постоји од 2005. године. У сарадњи са Саветом, градско веће града Крагујевца на годишњем нивоу доноси Локални акциони план запошљавања, којим дефинише мере активне политике запошљавања и у складу са тим опредељује средства у буџету града за подстицање запошљавања.

Женска парламентарна мрежа на нивоу града Крагујевца основана је 2016. године. Привредни савет у граду Крагујевцу формиран је јуна 2012. године. Савет има 21 члана и чине га представници привреде, Управе града, Универзитета и осталих организација и институција које су од значаја за развој привреде у граду.

Савет за унапређење положаја особа са инвалидитетом образован је 2011. године.

Образован је Савет за унапређење положаја Рома и усвојен Локални акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу за период 2019-2021. године.

Локална канцеларија за младе у граду Крагујевцу је посебна организациона јединица Градске управе града Крагујевца. Задужена је за креирање и спровођење омладинске политике на нивоу града Крагујевца. Канцеларија за младе је сервис који пружа подршку иницијативама младих, покреће и спроводи активности које за циљ имају побољшање положаја младих у друштву, доприноси њиховом активнијем учешћу у процесу доношења одлука и учешћу у друштвеном животу града као и сарадњу са свим секторима и институцијама града Крагујевца које у надлежности рада имају младе. На иницијативу Канцеларије град Крагујевац је октобра 2015. године усвојио Локални акциони план за младе за период 2015-2019. године.

Почев од 2013. године у граду Крагујевцу су конституисани механизми за заштиту права пацијената и то: Савет за здравље као радно тело Градског већа и Саветник за заштиту права пацијената.

3.4.1. Цивилни сектор и организације за подршку пословању

Цивилни сектор је веома важан партнер града Крагујевца у спровођењу локалних политика, мера и активности на пољу родне равноправности, као и других мера социјалне и здравствене заштите, инклузије, економског оснаживања, безбедности и др. Наведена су удружења која су најактивнија у домену активности овог акционог плана за родну равноправност, али треба имати на уму да су и друга удружења значајни партнери града у сродним и повезаним темама и областима.

Удружење „Оаза сигурности“ је дугогодишњи и незаобилазни партнер локалне самоуправе када је у питању тематика насиља над женама. Удружење организује рад Саветовалишта за жртве насиља у породици од 2008. године. У оквиру Саветовалишта се пружа психосоцијална подршка жртвама насиља у породици, кроз организовање психолошких радионица, пружање правних савета и заступање у поступцима заштите од насиља, као и пружање подршке после изласка из Сигурне куће. Први кораци за успостављање услуга жртвама насиља у породици на територији Града Крагујевца учињени су кроз пројекат „Сигурна кућа- уточиште за жртве насиља у породици који је финансијски подржан од Фонда за социјалне иновације Министарства рада и социјалне политике Републике Србије и то на иницијативу организације Оаза. Одрживост услуга успостављених кроз овај пројекат Оаза је обезбеђивала у партнерству са организацијом Адра кроз пројекте који су финансирани од стране Министарства иностраних послова Републике Чешке преко Чешке развојне агенције наредних

неколико година, све док право на заштиту и подршку жртвана насиља у породици кроз одлуку локалне самоуправе није признато као једно од права из области социјалне заштите (2010. године).

Удружење жена Визија имамо добру сарадњу са Скупштином града Крагујевца, која се остварује путем реализације пројеката и финансирања активности као што је радионица за прављења сапуна. Са Удружењем пословних жена Србије, Визија је више година за редом радила пројекат "Дан девојчица" везан за укључивање жена у занимања која су њима атипична. Са Регионалном агенцијом за економски развој Шумадије и Поморавља Визија је радила Базаре старих заната у Европској недељи предузетништва. Кроз пројекат „Од идеје до реализације“ Визија је опремила је простор удружења за радионице преко Амбасада Аустралије. Канцеларија за родну равноправност и UN Women су финансирани супројекат „Од рањиве жене, до јаке предузетнице“, у сарадњи са Скупштином града Крагујевца, где је Визија била партнер. Реализује се пројекат "Постанимо јаче, знањем до успеха" у сарадњи са Привредном комором Србије и ГИЗ-ом као донатором.

Удружење „Путоказ Крагујевац“ је невладино и непрофитно удружење, основано 2019. године. Један од најважнијих задатака Удружења је остваривање циљева за унапређење квалитета живота грађана и маргинализованих група кроз едукације и стицање додатних знања и пословних вештина ради лакшег запошљавања и проналажења додатних извора финансирања. Акцент рада стављен је на незапослене жене, старије од 45 година.

У оквиру пројекта „Јавним заговарањем до економског оснаживања жена 45+“ уз подршку Швајцарске агенције за развој и сарадњу, жене 45+ су препознате као теже запошљива категорија у Националној стратегији за родну равноправност, на предлог Мреже 45+ у оквиру које је и Удружење Путоказ Крагујевац. Достављени коментари Мреже 45+ су имплементирани у Акциони план за спровођење Стратегије. Удружење "Путоказ Крагујевац" и "Мрежа 45+" поднели су Иницијативу за измене и допуне ЛАП-а за запошљавање за град Крагујевац којим би жене старије од 45 година биле препознате као теже запошљива категорија и обухваћене мерама активне политике запошљавања.

Град Крагујевац је пружио пуну подршку у оквиру реализације овог пројекта и дао значајан допринос у успостављању интерсекторске сарадње, али и обезбедио простор за организацију састанака и обука за жене 45+.

У оквиру пројекта „Поново важна и снажна“, који је истакнут као један од најважнијих пројеката града на пољу родне равноправности, Удружење Путоказ Крагујевац и Град Крагујевац потписали су Протокол о сарадњи који представља основ за стварање партнерског односа ради успостављања сарадње и реализацији активности које треба да допринесу развоју локалне заједнице, родној равноправности и економском оснаживању жена.

Ромске организације у Крагујевцу остварују сарадњу са Градом на пољу унапређења положаја Рома са свих аспеката, као и на пољу родне равноправности. Све су укључене су у процес израде и спровођења Локалног акционог плана за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу, а у оквиру њега и спровођење активности за унапређење родне равноправности. Неке од њих су нарочито активне на овом пољу и потписнице су Протокола за унапређење сарадње и развој интегративне социјалне заштите намењен женама жртвама породичног и партнерског насиља и превенцији дечјих бракова у локалној заједници: **Образовно-културна заједница Рома „Романипен“**, Удружење грађана „Рома центар“ и Удружење грађана „Интегративни глобал центар“. Удружење грађана **ромско-српског пријатељства „Стабло“** је иницијатор оснивања Локалне мрежа за превенцију дискриминације и подршку ЛГБТ особама Крагујевац. Активан члан мреже је и удружење „**Ромски информативни центар**“.

Неформална група за самоподршку „Надини сусрети“ окупља жене које су биле жртве породичног насиља и биле кориснице Сигурне куће, а које се нису вратиле у насилне обрасце понашања. Уз међусобну подршку и стручну подршку од стране Центра за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац, чланице раде на даљем оснаживању и интеграцији и доприносе активностима на развоју свести о родној равноправности.

Град на годишњем нивоу доноси *Програм унапређења социјалне заштите* којим утврђује мере и активности за унапређење положаја социјално угрожених категорија грађана, унапређење постојећих и увођење нових услуга социјалне заштите и друге активности у складу са усвојеним стратешким и нормативним оквиром. Планиране активности град спроводи у сарадњи са Центром за социјални рад "Солидарност" Крагујевац и Центром за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", као и цивилним сектором.

Град Крагујевац је један од првих градова у Србији у коме је закључен **Протокол о међусекторској сарадњи** у процесу заштите жртава насиља у породици на подручју града Крагујевца, чији су потписници: Град Крагујевац, Полицијска управа Крагујевац, Дом здравља Крагујевац, Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац, Клинички центар Крагујевац, Школска

управа Крагујевац у име предшколских установа основних и средњих школа, Хуманитарна невладина организација „Оаза сигурности“ и Центар за социјални рад „Солидарност“ у Крагујевцу.

Образована је Локална мрежа за превенцију дискриминације и подршку ЛГБТ особама Крагујевца, на иницијативу Удружења грађана "Стабло". Циљ мреже је сензибилизација јавности за проблеме ЛГБТ популације и организован одговор институција – чланова мреже: Град Крагујевац, Центар за социјални рад, Заштитник грађана града Крагујевца, Више јавно тужилаштво у Крагујевцу, Национална служба за запошљавање Филијала Крагујевац, Основно јавно тужилаштво у Крагујевцу, Полицијска управа Крагујевац, Дом здравља Крагујевац, Удружење грађана „Стабло“, Удружење грађана „Алтернативни круг“, Удружење грађана „Ромски информативни центар“, Канцеларија за младе Крагујевац, Школска управа Крагујевац, Прва техничка школа Крагујевац, Црвени крст Крагујевац, Клинички центар Крагујевац.

Веома важан партнер града који значајно подржава политику запошљавања на територији града са акцентом на родној равноправности је Бизнис иновациони центар (БИЦ) у Крагујевцу. БИЦ у партнерству са градом и другим важним институцијама и организацијама, реализује пројекте у којима се млади, девојчице и жене припремају или усавршавају за пословање или запошљавање.

Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља (РЕДАСП) у оквиру своје мисије где је у фокусу економски развој и конкурентност региона, акценат ставља на унапређење људских ресурса. Осим спровођења националних програма подршке предузетништву и подршке женама у развоју пословања, РЕДАСП циљано реализује пројекте чије кориснице су потенцијалне предузетнице, којима су потребна основна знања и вештине, или активне предузетнице којима је потребна додатна техничка и стручна подршка. РЕДАСП осим подршке граду пружа подршку и удружењима и предузећима у реализацији пројеката за друштвену интеграцију и економско оснаживање жена и рањивих група.

4. РОДНА РАВНОПРАВНОСТ У ГРАДУ КРАГУЈЕВЦУ

4.1. Положај жена и мушкараца – родни јаз у области здравља, социјалне и дечије заштите

У Крагујевцу, према подацима за 2020. годину наведеним у Локалном акционом плану запошљавања Града Крагујевца 2021-2023, жене чине 62% незапослених, и 60% лица која примају новчану надокнаду по основу незапослености. Половина особа са инвалидитетом на евиденцији НЗС у Крагујевцу су жене – 704. Ови подаци указују на неповољнији положај жена на тржишту рада, а тиме и последични већи ризик од сиромаштва, што је потребно имати у виду када се планирају како мере за запошљавање, тако и мере у домену социјалне заштите. Планом су предвиђене две мере за запошљавање особа са инвалидитетом: субвенције за зараде за ОСИ без радног искуства и подстицање предузетништва. Мере нису родно осетљиве, а требало би да буду.

Жене су, управо због родитељства изложеније дискриминацији на тржишту рада и због тога су посебно значајне мере за равнотежу професионалног живота и родитељства, као и мере укључивања очева у родитељство у већој мери.

У посебно неповољном положају су Ромкиње, где је стопа малолетничких порођаја у ромској популацији десетоструко већа у односу на девојке у општој популацији, а испадање ромских девојчица из система образовања значајно веће од испадања ромских дечака. Посебне препоруке Комитета за примену Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације према женама за Србију се односе управо на унапређење положаја ромских жена и девојчица.

У неповољнијем положају због вишеструке дискриминације су и жене са инвалидитетом.

Жене обављају већину послова у домаћинству – припрему хране, одржавање хигијене, брига о малој деци, брига о болесним и несамосталним члановима домаћинства и породице и чине преко 80% особа које не траже посао због бриге о члановима породице, на пример деце са инвалидитетом или сметњама у развоју. Такође, у просеку раде 2 сата више, сваког дана, на неплаћеним пословима у домаћинству у односу на мушкарце.

Жене су у значајно већем ризику од насиља у породици, односно родно заснованог насиља, коме је била изложена свака трећа жена старија од 15 година, а око 20 жена годишње у Србији бива убијено од стране садашњих или бивших партнера. Због тога је ефикасније поступање институција, пре свега не локалном нивоу и пре свега Центара за социјални рад и полиције кључно за унапређење заштите жена и њихове деце.

Жене чине и већину запослених у сектору социјалне заштите, где су примања веома ниска и често се за пружатељке услуга, на пример геронтодомаћице, не прелазе износе минималне зараде у Републици Србији.

Комитет УН за елиминисање свих облика дискриминације жена упутио је Републици Србији низ препорука које се односе на приступачност и доступност здравствене заштите осетљивим групама жена,

као што су жене са инвалидитетом или Ромкиње, али и жене без здравственог осигурања (којих је више него мушкараца, посебно када се ради о осигурању преко регистрованог пољопривредног газдинства).

Када су у питању осетљиве групе, издвајају се посебно Ромкиње, као групу "жена изложу у вишеструкој дискриминацији, а њихова здравствена ситуација је лошија у поређењу са неромском популацијом. Оне живе у неадекватним животним условима, у сиромаштву, жртве су раних бракова, раних порођаја и вишеструких трудноћа са малим временским размаком. Суочавају се са препрекама у приступу здравственој заштити и здравственим услугама, укључујући и предрасуде здравствених радника. Дискриминација је нарочито видљива у пружању здравствене заштите током и након порођаја".

У неповољнијем положају су старије жене, које су у изузете из скрининга и превентивних прегледа за рак дојке или грлића материце. "Повереник за заштиту равноправности упозорава да су старије жене у неравноправном положају због недоступности здравствене заштите, посебно у руралним подручјима јер су здравствене станице и амбуланте затворене, ретко се формирају службе кућне неге, а нису довољно развијене интегрисане услуге на локалном нивоу које укључују помоћ геронтодомаћица, палијативну негу и збрињавање оболелих у терминалним фазама болести".

Жене су веома заступљене међу запосленим у здравству и чине 71%, али платни јаз у овом сектору износи 15%, што значи да у просеку жене запослене у здравству имају 15% мања примања. Разлог томе је што их је више на мање плаћеним позицијама.

Град Крагујевац тренутно не спроводи, не финансира односно не приказује у буџету (у програмским информацијама) активности које су усмерене ка унапређењу здравља Ромкиња, затим унапређењу и заштити репродуктивног здравља. Град Крагујевац је један од ретких градова у Србији у ком постоји гинеколошки сто за жене са инвалидитетом и у ком постоје тумачи за знаковни језик, што је веома добра пракса. Због тога је важно објекте свих здравствених установа учинити приступачним за особе са инвалидитетом.

4.2. Родна статистика у органима и јавним службама града Крагујевца

Правни поредак је уклонио препреке, да жене могу да бирају и буду биране, без дискриминације, да равномерно учествују у расподели функција власти, на местима одлучивања путем именовања, постављања и делегирања. Ипак, политичка пракса показује другачије, па су жене и данас, мање заступљен пол на местима одлучивања.

Током 2021. године, а на захтев Повереника за заштиту равноправности Владе Републике Србије, урађена је анализа о остваривању родне равноправности у јединицама локалних самоуправа, па самим тим и за град Крагујевац.

Закључак је да је **процент мање заступљеног пола** на руководећим местима у градским управама и органима власти јединице локалне самоуправе:

Градначелник, заменик Градначелника, председник Скупштине града и заменик председника Скупштине града су мушкарци.

На местима Секретара Скупштине града и заменика секретара Скупштине града су жене.

У Скупштини града Крагујевца има 87 одборника/ца, од чега 41 жена и 46 мушкараца (47,1% жена и 52,9% мушкараца).

Укупан број руководилаца радних тела органа Града је 14, од којих је 5 жена, а 9 мушкараца.

Укупан број чланова изборне комисије у сталном саставу приликом избора за актуелни сазив скупштине града према полу је 34, од којих је 13 жена, а 21 мушкарац.

Образовано је 13 одборничких група, а на местима председника су 2 жене.

У погледу састава Градског већа, од 12 чланова/ца, 4 су жене, што значи да 66,7% састава Градског већа чине мушкарци, а 33,3% жене.

На местима Начелника/ца Градских управа 30% су мушкарци, а 70% жене. У погледу састава руководстава унутрашњих организационих јединица града 27,8% чине мушкарци, а 72,2% жене.

Најнеповољнија ситуација у погледу заступљености мање заступљеног пола на руководећим местима је у месним заједницама, где је 85,9% председника месних заједница, а 14,1% председница. Што се тиче састава Савета месних заједница 82,6% су мушкарци, а 17,4% жене.

На челу Шумадијског управног округа се налази жена и иста је активна чланица Савета, за родну равноправност града Крагујевца.

Процент **мање заступљеног женског пола** је и на руководећим местима у јавним предузећима и установама чији је оснивач град Крагујевац:

У јавним предузећима на територији града на местима директора/ки налази се 66,7% мушкараца, а 33,3% жена. У Управним и Надзорним одборима јавних предузећа 75% су мушкарци, а 25% жене.

У установама чији је оснивач град Крагујевац за директоре/ке именовано је 66,7% мушкараца и 33,3% жена. У Управним одборима наведених установа 52,7% су мушкарци, а 47,3% жене.

Град Крагујевац је формирао Локални савет за безбедност, са 19 чланова, од којих је 3 жене, а 16 мушкараца.

Обезбеђени су програми свеобухватне правне заштите и психо-социјалне подршке девојкама и женама са искуством родно-заснованог насиља и то програм за Сензибилизацију пружалаца услуга на родни аспект насиља у породици и насиља над децом.

Град Крагујевац има потписан протокол о интересекторској сарадњи и процесу збрињавања жртва породичног насиља од 2008. године. Регионално прихватилиште за жртве породичног насиља и децу, Саветовалиште за брак и породицу са саветодавним програмом за брак, као и психолошку и саветодавну процедуру за извршиоце лакших кривичних дела.

4.3. Нове активности и пројекти

- 1) Како би допринела борби против свих облика родно заснованог насиља, Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији (UN Women) је покренула пројекат *Сигурност жена и девојчица у јавном простору (октобар 2021 – окрбар 2023)*, у сарадњи са Координационим телом за родну равноправност Републике Србије и Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.
Главни циљ пројекта, који финансира Амбасада Уједињеног Краљевства у Београду, је унапређење рада националних и локалних институција и других актера у борби против насиља према женама и девојчицама у свим сферама приватног и јавног живота, као и примена међународно признатих алата и пракси у овој области.
У првој фази овог пројекта активности су биле усмерене на унапређење заштите жена и девојчица спровођењем: 1) националног истраживања у циљу прикупљања података о степену безбедности жена и девојчица у јавном простору како би се пружила подршка раду националних и локалних институција које учествују у борби против родно заснованог насиља; 2) развоју алата за процену безбедности жена којим би се утврдиле потребе и изазови са којима се жене и девојчице сусрећу у јавном простору а затим и пружила подршка јединицама локалне самоуправе и женским организацијама у дефинисању и спровођењу мера којима се унапређује безбедност жена и девојчица у тој сфери; 3) подршке сигурним кућама за жртве насиља у породици како би се унапредила њихова доступност, рад и капацитети за делотворно пружање услуга свим женама и девојчицама изложеним насиљу.
Наставком пројекта, у наредној фази, планира се мапирање небезбедних тачака у градовима и формирање тима за безбедност и заштиту жена и деце у јавним просторима.
- 2) Пројекат Краљевине Норвешке *„Спречавање малолетних бракова“* у оквиру којег је развијен упитник и спроведено истраживање. Предлог да се донесе посебан АКТ који је потребно унети у ЛАП за РР.
- 3) Пројекат *„Родно-одговорно буџетирање“* које спроводи UN Women. Од 17 програма на нивоу града Крагујевца, у 12 се спроводи родно-одговорно буџетирање. План је да се 2024. године овај принцип буџетирања буде у свих 17 програма. Одговорност је на Управи за финансије.
- 4) На иницијативу *„Мреже за подршку женама 45 +“*, чији је члан и Удружење Путоказ Крагујевац, жене 45+ су препознате као теже запошљива категорија у Националној стратегији за родну равноправност за период 2021-2030. године. Према евиденцији крагујевачке филијале Националне службе за запошљавање током 2021. године, на евиденцији незапослених је било око 64% жена. У односу на укупан број незапослених жена, жене старије од 45 година чине више од половине. Удружење Путоказ Крагујевац је 27. децембра 2021. године поднело Скупштини града Крагујевца Иницијативу за измене и допуне ЛАПa за запошљавање како би жене 45+ и у овом документу биле препознате као посебно теже запошљива категорија.
- 5) *Пројекат „Поново важна и снажна“*
У оквиру пројекта „Поново важна и снажна“ који је финансирала Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији (UN Women) Удружење Путоказ Крагујевац организовало је серију радионица за незапослене жене, без обзира на године старости и образовање, у циљу њиховог економског оснаживања и обезбедило опрему за рад у оквиру малих кућних радионица за 9 жена. Град Крагујевац је подржао овај пројекат уступајући простор за обуку незапослених жена, али и кроз сарадњу у циљу подстицања развоја женског предузетништва. Уједно, Удружење Путоказ Крагујевац и Град Крагујевац потписали су Протокол о сарадњи који представља основ за стварање партнерског односа ради успостављања

сарадње и реализацији активности које треба да допринесу развоју локалне заједнице, родној равноправности и економском оснаживању жена.

- 6) *Пројекат „Право на равноправност између мушкараца и жена као кључ друштвеног успеха града Крагујевца“*. Пројекат је реализован од децембра 2020. до септембра 2021. године у оквиру програма „Подршка владе Швајцарске развоју општина кроз унапређење доброг управљања и социјалне укључености - Swiss PRO. Општи циљ пројекта био је едукација и информисање младих за подизање свести о родној равноправности, очувању и унапређењу здравља и превенција родно заснованог насиља. Град Крагујевац је реализовао пројекат путем међуинституционалне сарадње са Домом здравља Крагујевац, Црвеним крстом Крагујевац, Центром за социјални рад „Солидарност“ и Центром за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“. Главне активности биле су усмерене на промоцију Европске повеље о родној равноправности на локалном нивоу, Предавања и радионице стручних лица Дома здравља и Црвеног крста ученицима основних и средњих школа на тему родне равноправности, оснаживање жена на препознавању облика насиља (ЦСР „Солидарност“) и превентивне активности за борбу против родно заснованог насиља („Кнегиња Љубица“). Реализацијом овог пројекта локални механизам за родну равноправност дао је значајан допринос у учвршћивању родних ставова у активностима локалне самоуправе и повећању свести јавности о родној равноправности. Град Крагујевац је 2021. године за реализацију пројекта добио награду од Координационог тела за родну равноправност и уз подршку UN WOMEN, посебно на пољу ублажавања последица епидемије корона вируса COVID-19.
- 7) *Неформална мрежа* - Са Националном службом за запошљавање оформљена је неформална мрежа са 18 послодаваца који су сензибилисани за економско оснаживање и запошљавање вулнерабилних категорија становништва где су у највећем проценту Роми и Ромкиње. Мрежа је настала као иницијатива у пројекту сарадње са Немачком агенцијом за међународну сарадњу ГИЗ. У плану је да се ова неформална мрежа формализује кроз потписивање протокола о сарадњи.
- 8) *Усклађивање рада и родитељства* - Усклађивање рада и родитељства је важна карика у успостављању баланса између рада и различитих тежњи запослених појединаца. У свакој фази радног циклуса жена и мушкарац се суочавају са изазовима комбиновања радних обавеза и родитељства. Први од два појединачна циља у оквиру посебног циља Стратегије – усклађивање рада и родитељства односи се, пре свега, на успостављање родне равноправности на тржишту рада, док се други односи на домен збрињавања деце запослених родитеља.

5. ОСНОВНИ СОЦИО-ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ

Крагујевац је четврти град по величини у Србији и седиште Шумадијског округа, а налази се око 120 километара јужно од Београда. Заузима површину од 835 км².

Крагујевац је значајан привредни, културни, образовни и здравствени центар Шумадије, Поморавља и суседних региона. Макрорегионални је центар за регионе: Чачка, Краљева, Ужица, Јагодине, Крушевца, Смедерева, Пожаревца и северног Косова.

Територију града чини 57 насеља просечне величине од 14,65км² и 62 катастарске општине просечне величине од 13,48км². Просечна величина насеља на територији града је већа за око 6% од насеља у округу, а величина катастарских општина је на нивоу величине катастарских општина округа.

5.1. Демографија

На основу резултата пописа из 2011. године, број становника Крагујевца бележи раст у односу на попис 2002. године, тако да на територији града Крагујевца има 179.417 становника или 3.615 становника више у односу на попис из 2002. године (пораост од 2,05%).

Посматрано у педесетогодишњем периоду, од 1961. до 2011. године, број становника се увећао за 69,7%.

Број становника се повећавао искључиво повећањем броја становника у градским насељима, док се број становника у сеоским насељима истовремено смањивао. Тако је број становника у градским насељима порастао 2,38 пута у педесетогодишњем периоду 1961-2011, док је у истом периоду број становника на сеоском подручју опао за 32,5%.

Табела 1. Преглед броја становника у периоду 1948 - 2011. године

Насеље	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Крагујевац	105711	130551	164823	180084	175802	179417
Градска	63347	92985	129017	147305	146373	150835
Остала	42364	37566	35806	32779	29429	28582

Према подацима Републичког завода за статистику (РЗС), у периоду од 2015. до 2021. процена становника показује да је дошло до благог пада броја становника на подручју Града Крагујевца за 2,4 у односу на пописну годину.

Табела 2. Преглед броја становника по процени у периоду 2015-2021. година

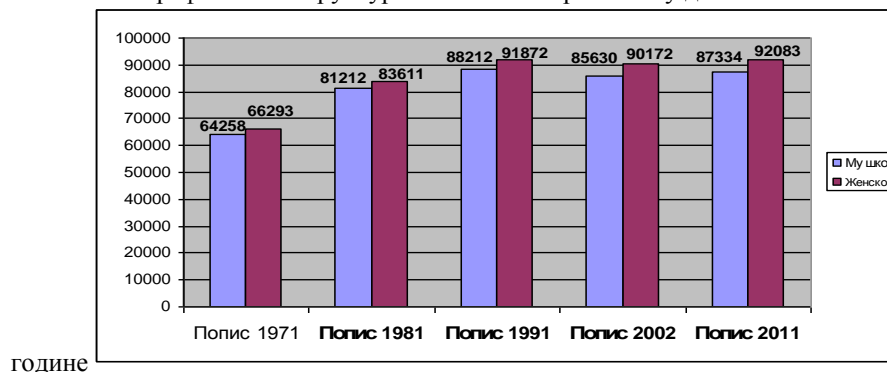
Година	Процена бр. становника	Стопа пада
2015.	178.751	99,6
2016.	178.469	99,4
2017.	178.267	99,3
2018.	177.688	99,0
2019.	177.077	98,6
2020.	176.321	98,2
2021.	175.112	97,6

5.1.1. Структура становништва

5.1.1.1. Структура становника према полу и старосним групама

У полној структури становништва, на свим посматраним пописима становништва до 2011. године, може се уочити већа бројност женске популације у односу на мушку. Интересантно је да се ова разлика најпре смањивала, у периоду од 1971. до 1981. године, да би према попису из 2002. однос мушке и женске популације износио 51,3 : 48,7 у корист женске популације. На последњем попису из 2011. године однос женског и мушког становништва је исти као у претходном периоду: 51,3 : 48,7 у корист женске популације (92.083 према 87.334 у корист жена).

Графикон 1: Структура становника према полу до 2011.

Међутим, статистички подаци РЗС показују да се последњих година, смањује заступљеност малолетних лица. У 2020. год малолетна лица чине 18 % укупног броја становника, док су према попису из 2011. били заступљени са 19 %. Смањује се и заступљеност радног контингента становништва (18-64 године) који су у 2020. години били заступљени са 61% а у 2019. години са 62 %. Расте број старијих

лица од 65 година – 21 %, а 2011. године 16 %. Такође негативан је тренд корисника пензија које исплаћује РФПИО – Филијала Крагујевац – укупан број корисника пензија на дан 31. децембар 2021. године је 66 828 што је 1462 пензионера мање у односу на 2020. годину.

Табела 3. Структура становништва по полу и старосним групама по проценама из 2020. године

Подручје	просечна старост	Деца од 0-14 године	млади до 20 година	Млађи од 40 година	стари 60+ година	индекс старења
Подручје Града Крагујевац	41,2	14%	19,6%	48,1%	21,7%	0,87

Према старосној структури (0-6 година је 12100, од 7-14 године је 13406, од 15-18 године је 7010, од 19 и више година је 146874.

Број младих од 15 до 29 година је 27461, а број жена у фертилном периоду од 15 до 49 године је 38510. Старијих од 65 година је 27972.

Удео деце у укупном становништву града износи 14%. Удео старог становништва у подручју града Крагујевца чини нешто мање од четвртине (21,7 %). Један од најважнијих демографских процеса и проблема је велики удео старог становништва.

На основу података РЗС приметан је тренд опадања стопе наталитета од 2015-2021. године.

Табела 4. Очекивано трајање живота

година	Очекивано трајање година живота	
	мушко	женско
2019. године	74	78
2020. године	73	78
2021. године	72	77

Стопа наталитета је -9, податак за 2021. године очекивано трајање живота 75 година, просечна старост становника за 2021. године је 44 године.

Табела 5. Стопа наталитета

Год.	број живорођених	стопа наталитета
2015.	1842	10.30
2016.	1814	10.16
2017.	1644	9.22
2018.	1652	9.30
2019.	1669	9.43
2020.	1591	9.02
2021.	1604	9.16

Очекивано трајање живота има тренд смањења у последње три године, смањење је више изражено код мушког него женског становништва.

Процент економски издржаваног становништва износи 27,8%.

Према попису из 2011. године етничка структура становништва је – Срби 95,89%, Роми 0,82% Црногорци 0,36% и Македонци 0,16%. Од свих етничких група једино ромска популација је насељена у формалним и неформалним насељима која нису легализована и код којих постоји социјална искљученост, сиромаштво и незапосленост.

У урбаном подручју Града Крагујевца око 0,8% заступљена је ромска национална мањина која је највише насељена у МЗ Палилуле, МЗ Лепеница, МЗ Стара радничка колонија и МЗ Грошница (Извор РЗС, подаци добијени по месним заједницама за 2011. год.).

5.1.1.2. Образовна структура становништва

Образовна структура становништва града Крагујевца је релативно повољна. Највећи проценат становништва има средње образовање (55%), затим следе они који су завршили основну школу (18%), а на трећем месту су они који имају високо образовање (11%). Уопштено гледано, образовна структура становништва Крагујевца се статистички не разликује значајно од просека Србије.

Табела 6. Образовна структура становништва старијег од 15 година у Србији и њеним већим градовима према пописним подацима из 2011. године

		Укупно	Без школске спреме	Непотпуно основно	Основно	Средње	Више	Високо
Р. СРБИЈА	с	6.161.584	164.884	677.499	1.279.116	3.015.092	348.335	652.234
	%	100%	3%	11%	21%	49%	6%	11%
	м	48%	19%	36%	46%	54%	50%	47%
	ж	52%	81%	64%	54%	46%	50%	53%
Крагујевац	с	154.290	2.870	12.498	27.162	84.187	9.711	17.552
	%	100%	2%	8%	18%	55%	6%	11%
	м	48%	18%	33%	45%	53%	54%	46%
	ж	52%	82%	67%	55%	47%	46%	54%

Извор: Републички завод за статистику

5.1.1.3. Писменост становништва

Висок степен писмености становништва је неопходан услов за економски развој сваке средине. У погледу процентуалне заступљености неписменог становништва, Крагујевац је са 1,35% бољи од републичког просека који износи 1,96% укупне популације старије од 10 година, али је у неповољнијем положају у односу на Ниш, Нови Сад и нарочито Београд.

Табела 7. Број неписмених међу становништвом старијем од 10 година, према подацима пописа становништва 2011. године

	број неписмених	учешће у укупном становништву (%) старијем од 10 год.
Р. Србија	127.463	1.96
Крагујевац	2.198	1.35

Извор: Републички завод за статистику

Према подацима РЗС, са повећањем старости повећава се и удео женске популације међу неписменим становништвом. Тако је међу популацијом старијом од 65 година у укупном броју неписмених било 71% жена. То указује да се одвија процес развоја родне равноправности, чији је саставни део омогућавање једнаког образовања за жене и мушкарце.

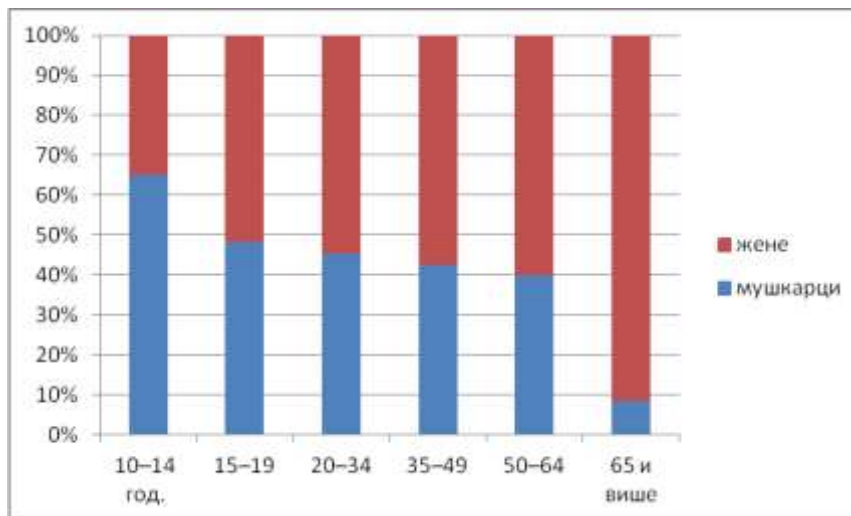
Табела 8. Полна и старосна структура неписмених у Крагујевцу у 2002. и 2011. години.

		укупно	%	10–14 год.	15–19	20–34	35–49	50–64	65 и више
2002	Свега	3383	2.12	23	23	155	323	366	2480
	%			0.7%	0.7%	4.6%	9.5%	10.8%	73.3%
	Мушкарци	506	0.65	9	9	72	131	96	189
	Жене	2877	3.50	14	14	83	192	270	2291

2011	Свега	2198	1.35	20	27	143	188	259	1561
	%			0.9%	1.2%	6.5%	8.6%	11.8%	71.0%
	Мушкарци	405	0.51	13	13	65	80	103	131
	Жене	1793	2.14	7	14	78	108	156	1430

Извор: Републички завод за статистику

Графикон 2. Полна структура неписменог становништва према старосним групама у Крагујевцу 2011. године

Тренд смањења удела неписменог становништва, како у целој Србији, па тако се може уочити и у Крагујевцу. У Србији се проценат неписмених у периоду између два последња пописа смањило са 3,45% на 1,96%, а у Крагујевцу са 2,12% на 1,35%.

Табела 9. Становништво старије 15 и више година према полу и школској спреми, по попису из 2011. године

Територија	Мушко/ женско	Укупно	Без школ. спреме	Непот. Осн. Образ.	Осн. Образ.	Средње образ.	Више образ.	Високо образ.	Непознато
Крагујевац	Укупно	6785	133	1064	1453	3554	273	266	42
	Женско	3491	102	717	886	1510	127	130	19
	Мушко	3294	31	347	567	2044	146	136	23

Извор: Републички завод за статистику

У образовној структури становништва старијег од 15 година уочава се да најбројнију групацију чине особе са средњим образовањем (52,38%). Само основно образовање има 21,4%, док је 17,64% посматране популације без основног образовања. На основу ових података, уочава се доминантност женске популације у групацијама са нижим образовањем, односно без школске спреме или са завршених 3 разреда основне школе. Женска популација, у обама групама, чини преко 68% овог дела популације.

5.2. Људски ресурси и тржиште рада

5.2.1. Запосленост

Табела 10. Број запослених у Србији и Крагујевцу, 2010-2020. година (у хиљадама)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Р. СРБИЈА	1.901,2	1.866,2	1.865,6	1.864,8	1.845,5	1.989,6	2.009,8	2.062,6	2.131,1	2173,1	2215,4
Крагујев.	42,5	42,1	43,4	46,3	45,3	47,1	49,7	50,5	51,9	53,1	57

Из табеле се види да је читава Србија, као и Крагујевац у поменутом периоду била погођена падом броја запослених, до 2016. године.

У Крагујевцу је почетком посматраног периода, 2010. године, број запослених био у опадању, а најгора ситуација била је 2011. године, када је број запослених био готово 11,4% мањи и износио је 42.065. Од тада је број запослених има тенденцију раста, тако да је у 2019. години било 53.130 запослених тј. око 8% више него 10 година раније.

Укупан број запослених у Крагујевцу за 2020. годину је био 54.144 и расте укупно и по полу.

Просечна зарада запослених у јавном сектору за месец август 2022. године је 78.288, у привреди 74.034, у правним лицима 80.258, код приватних предузетника 38.983. Зараде по полу се званично не воде.

Табела 11. Просечна зарада запослених

година	Просечна зарада запослених за Град Крагујевац
	Просечна нето зарада РСД
2019. године	52453,00
2020. године	57400,00
2021. године	63345,00

Последњих три године дошло је до повећања просечних зарада запослених.

5.2.2. Незапосленост

Стопа незапослености за Град Крагујевац је 11,9 %.

Табела 12. Број незапослених у Крагујевцу у периоду 2015–2022. године

Година	Број незапослених	
	Укупно	Жене
2015	22,106	12,449
2016	22,361	12,592
2017	20,839	11,963
2018	18,780	10,917
2019	17,413	10,402
2020	16,881	10,366
2021	15,197	9,432
IX 2022	14,375	8,383

Табела 13. Незапослени по годинама старости укупно / жене

Укупно		Године старости																					
		15 - 19 година		20 - 24 година		25 - 29 година		30 - 34 година		35 - 39 година		40 - 44 година		45 - 49 година		50 - 54 година		55 - 59 година		60 - 64 година		65 и више година	
Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене		
22.688	13.359	650	296	1.306	748	1.815	1.143	2.043	1.246	2.384	1.414	2.578	1.506	2.678	1.588	2.825	1.780	3.197	1.961	3.207	1.675	5	2

Извор: НСЗ филијала у Крагујевцу

На основу евиденције Националне службе за запошљавање филијале у Крагујевцу, незапослених према полу из октобра 2022. године, број незапослених жена расте са бројем година старости. Тако да највише незапослених жена је од старосне категорије 35+ до 64 година живота.

5.2.2.1. Структура незапослених

Према структури незапослености током посматраног периода, удео лица која први пут траже посао опада у целом периоду осим 2009. години када је износио 48,9%, што указује на чињеницу да се повећава број лица која су претходно била у радном односу. Број незапослених лица без квалификација бележи пад у апсолутном и процентуалном износу. Њихов удео у укупном броју незапослених креће се од 33,5% у 2008. години, до 26,7% у 2018. Међу незапосленима је више жена, у просеку око 57%. Иако проценат незапослених жена у посматраном периоду веома мало варира, бележи се пад њиховог броја, са 13.658 у 2008. години на 10.517 у 2018. години. Структура незапослених у Крагујевцу табеларно је приказана у табели

Табела 14. Незапослени по степену стручне спреме

УКУПНО		Степен стручне спреме																			
		I		II		III		IV		V		VI-1		VI-2		VII-1		VII-2		VIII	
Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
22.688	13.359	5.478	3.217	1.111	591	5.570	2.870	7.432	4.732	344	95	550	348	430	285	1.749	1.210	18	11	6	0

По степену стручне спреме највећи број незапослених жена (у октобру 2022. године) било је са првим и са четвртим степеном.

Табела 15. Структура незапослених у Крагујевцу у периоду 2008–2020. године

Град Краг.	Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификација		Жене		На 1000 стан.
		свега	%	свега	%	свега	%	
2008.	23711	10410	43,9	7952	33,5	13658	57,6	136
2009.	23517	11499	48,9	7395	31,4	13517	57,5	133
2010.	21660	7902	36,5	6313	29,1	12246	56,5	124

2011.	22461	7851	35.0	6198	27.6	12511	55.7	129
2012.	21676	7036	32.5	6203	28.6	12289	56.7	121
2013.	21091	6562	31.1	5952	28.2	12221	57.9	118
2014.	21348	6595	30.9	5968	28.0	12041	56,4	119
2015.	22121	6458	29,2	6032	27,3	12536	56,7	124
2016.	22511	6179	27,5	6057	26,9	12618	56,1	125
2017.	19900	5517	27,7	5447	27,4	11536	58	112
2018.	17994	4.878	27,11	4798	26,7	10517	58,4	100
2019.	17.169	6.498	37,85	4727	27,53	10.443	60,82	97
2020.	16.108	6.472	40,18	4566	28,35	9.983	62	92

Извор: Билтен НСЗ

Дугорочно незапослени, они који се на евиденцији службе за запошљавање налазе дуже од 10 година – укупно их има 2.874 од чега су 2.001 жене. Више од половине незапослених су старосног доба од 45 година и више – укупно 7.483 (4.417 жене).

Највећи проценат незапослених, што се стручне спреме тиче, су лица са III и IV степеном образовања – 8.207 (4.757 жене), а значајан број је и без или са минималним степеном образовања – 3.847 (2.163 су жене).

Табела 16. Новопријављена лица на евиденцији НСЗ филијале у Крагујевцу, октобар 2022. година

Укупно		Први пут на евиденцији		Особе са инвалидитетом		Националност		Држављанство					
						Роми		Избеглице		Интерно расељена лица		Страни држављани	
Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
936	580	204	116	28	15	18	8	1	1	14	10	0	0

5.2.3. О положају жена на тржишту рада

Према подацима доступних истраживања, што Национална стратегија за родну равноправност у члану 1.3.1.и потврђује, жене су доминантна рањива група на тржишту рада - иако чине половину становништва радног узраста, жене не само што представљају мањину међу запосленима, већ су и мањина на тржишту рада:

- Стопа запослености мушкараца (50,0%) је значајно виша од стопе запослености жена (35,0%).
- Стопа активности мушкараца радног узраста (15–64) такође је виша (69,9%) од стопе активности жена (53,8%).
- Стопа запослености жена старости 25 до 54 године је за 14 процентних поена мања у односу на стопу запослености мушкараца исте старости (56% према 70%). Запослене жене претежно раде у сектору услуга (76%).

- Жене чине већину запослених у области образовања, здравствене и социјалне заштите, док је мушка радна снага претежно концентрисана у области грађевинарства, саобраћаја, пољопривреде, рударства и прерађивачке индустрије.
- На руководећим и функционерским позицијама је двоструко више мушкараца (57.568) него жена (25.772).
- Самозапослених међу мушкарцима има двоструко више него међу женама (у старосној доби од 15 до 64 године је 29% мушкараца и 14% жена).
- Жене чешће од мушкараца раде у неформалној економији. Стопа неформалне запослености жена је 23,5% наспрам 20,9%, колико износи стопа формалне незапослености мушкараца. Неформално запослених жена и мушкараца има више међу самозапосленим лицима него међу запосленим радницима и радницама у свим старосним групама. Највећи број неформално запослених су између 25 и 54 године. Стопа незапослености мушкараца радног узраста (15–64) у 2014. години је износила 19,2%, а 20,4% за жене.
- Просечна зарада мушкараца је већа од просечне зараде жена и у јавном и у приватном сектору, претежно због концентрисања женске радне снаге у слабије плаћеним секторима.
- Иако образовање има пресудну улогу у проходности жена на тржишту рада, оно не обезбеђује и једнаке зараде. На 100 запослених мушкараца са високом стручном спремом је 114 жена; у истој категорији разлике између просечних зарада износе 5,1% у корист мушкараца.
- Због нижих зарада жене имају у просеку и ниже пензије. Жене чине нешто више од 50% свих корисника/корисница старосних пензија, док скоро две трећине свих корисника/корисница инвалидских пензија чине мушкарци. У обе категорије жене у просеку примају мању пензију од мушкараца, и то за скоро 20% нижу старосну, а преко 16% нижу инвалидску пензију.
- Мушкарци чине већину лица којима је главни извор средстава за живот зарада (58%), потом следе новчана накнада за незапослена лица (60%), приходи од имовине (63,8%), као и зајам/уштеђевина (64%). Жене чине већину међу лицима којима су главни извор прихода пензија (57%), стипендије (56,5%) и социјална примања (55,5%). Већина издржаваних лица су такође жене (57,6%).
- Жене се знатно ређе јављају на позицији носиоца/носиоце пољопривредних газдинства него мушкарци. На нивоу целе Србије, оне су заступљене међу носиоцима/носиоцама газдинства са 17,3%.
- Жене су знатно ређе него мушкарци власнице имовине која представља значајан економски капитал, станова, пословног простора, земљишта и сл.

Како Национална стратегија за родну равноправност наводи, поред младих жена и жена са малом децом, на тржишту рада су у тешком положају и жене старије од 45 година које су изгубиле радно место, с обзиром на сужене могућности да нађу ново запослење. Смањивање буџетских давања за здравство, образовање и социјалну заштиту жене више него мушкарце излаже ризику од отказа, с обзиром на то да оне у наведеним областима чине већину запослених. То се исто односи и на жене запослене у државној управи и локалној самоуправи у којима је предвиђено смањивање администрације према Закону о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору. Посебно рањиве су жене старије од 45 година.

На посебно рањив положај жена на тржишту рада битно утичу фактори као што су неплаћени рад у породици и недовољна подршка за усклађивање породичних обавеза и рада, на шта подаци и из овог истраживања указују. Жене које раде краће од пуног радног времена то чине углавном због бриге о деци или неспособним одраслим лицима. Брига о деци и други породични разлози главни су разлози и одустанка жена од активног тражења посла, док су истовремено и један од најчешћих разлога за недобијање посла, дискриминацију на радном месту и добијање отказа.

О раширености дискриминације жена у области рада и запошљавања говори и податак да се на трећем месту по броју притужби из ове области, поднетих Поверенику за заштиту равноправности у 2018. години налазе притужбе на дискриминацију на основу пола/рода. Законске одредбе о заштити трудница и породиља се често не поштују. Подаци указују на то да су жене су на конкурсима за посао чешће одбијене него мушкарци са оправдањем да одређени посао није за припаднице њиховог пола (71%) или због старости (65%). Жене нису довољно укључене у колективно преговарање са послодавцима путем синдиката, те су им сужене могућности да активно утичу на побољшање положаја на раду. У још тежем положају су жене које раде у неформалној економији, с обзиром на то да су изван синдикалне заштите.

6. SWOT анализа

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Постојање Комисије за родну равноправност, као радно тело Скупштине града и Свет за родну равноправност као радно тело Градског већа - Скупштинска одлука о равноправности полова на територији града Крагујевца, од 2018. год. - Постојање Женске парламентарне мреже - Постојање других механизма који доприносе унапређењу родне равноправности на територији града Крагујевца - Активности важних партнера града: БИЦ, УГ „Оаза“ и Саветовалиште за жртве насиља у породици - Постојање протокола о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици - Квоте заступљености мање заступљеног пола у органима власти на локалном нивоу примењују се на избор одборника и одборница у скупштини - Већинска заступљеност жена на местима начелница градских управа (61,53%) и у саставу руководства унутрашњих организационих јединица града (66%). - Вршено истраживање и анализа проблема и потреба жена 45+ приликом запошљавања на територији града Крагујевца – резултати истраживања могу да буду основ за мере и активности обухваћене ЈАПом - Добра сарадња са невладиним организацијама које раде на економском оснаживању жена (Удружење Путоказ Крагујевац) - Незапослене жене мобилисане кроз едукације које је у циљу њиховог економског оснаживања организовао цивилни сектор - Предузетнице су мобилисане кроз програме подршке (едукације и набавку опреме за рад) које организују цивилни сектор, НСЗ итд - Успостављена добра интерсекторска сарадња са Регионалном привредном комором, Регионалном агенцијом за економски развој и 	<ul style="list-style-type: none"> - Ниска заступљеност жена у одлучивању у органима власти, а на нивоу МЗ изузетно ниска - Не примењују се квоте заступљености мање заступљеног пола у другим органима власти (осим скупштине) и телима скупштине. - Родно осетљива статистика на нивоу града се води само делимично - Недовољна укљученост Женске парламентарне мреже у активности механизма за родну равноправност на нивоу ЈЛС - Недовољно развијена сарадња ОЦД и органа ЈЛС у области родне равноправности - Недовољна анализа проблема и практичних потреба грађанки, као и њихових интереса - Недовољно развијена знања и компетенције у области родне равноправности – у јавном сектору и уопштено у друштву - Недовољан удео медијских садржаја посвећен тематици родне равноправности, као и превенције и сузбијања свих видова дискриминације - Недовољно праћење примене и процењивање ефикасности примене Европске повеље о родној равноправности на нивоу ЈС - Недовољно развијена свест о употреби родно сензитивног говора у комуникацији органа града. - Недовољна информисаност грађана о значају ЈАПа за родну равноправност и о томе шта он значи у смислу остваривања људских права - Жене старије животне доби, 45+, које су дискриминисане по годинама старости и роду, нису препознате као рањива категорија у локалним стратешким документима - Недовољна укљученост жена из руралних средина у економске и друштвене процесе - Жене су у много мањој мери дигитално писмене у односу на мушкарце, односно жене

<p>НСЗ за (само)запошљавање жена</p> <ul style="list-style-type: none"> - Медији заинтересовани за проблем родне неправедности посебно у области рада и новца, што потврђују емисије на локалном ТВ - Постоји неформална Мрежа 45+ за подршку женама 45+ коју чине још 3 удружења из других градова Србије чија истрживања и препоруке могу да буду основ за развој родне равноправности у локалним срединама - Већи број образованих жена у свим степенима стручне спреме у односу на мушкарце - Већи број жена заинтересованих за преквалификације и обуке - запошљавање жена у већем броју кроз субвенције НСЗ 	<p>су много мањој мери ангазоване у секторима ИТ, зеленој економији, заштити животне средине итд.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Патријархални културни обрасци и норме - Непотпуно и недоследно интегрисање родне перспективе у јавне политике - Изостаје препознавање и уважавање разлике у потребама и проблемима са којима се сусрећу жене и мушкарци - Неповерење жена у државне институције - Немогућност запошљавања, похађања обука због бриге о деци и породичних обавеза
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Република Србија је потписница више важних и обавезујућих међународних докумената који гарантују равноправност жена и мушкараца и забрањују дискриминацију на основу пола. - Законски оквир: Закон о равноправности полова, Закон о забрани дискриминације и др. - Национална стратегија за родну равноправност - Стратегија превенције и заштите од дискриминације - Успостављена добра сарадња са повереницом за заштиту равноправност - Усвојен Акциони план за период 2022-2023 за спровођење Стратегије за родну равноправност Републике Србије - Стратегија за период 2021-2030, и Акциони план за период 2022-2023, први пут препознају жене 45+ као теже запошљиву категорију и препоручују програме и мере за њихову активацију на тржишту рада - Донатори заинтересовани за област родне равноправности - већа заинтересованост и потреба послодаваца за рад жена у производњама кроз мануелни рад 	<ul style="list-style-type: none"> - Закон о равноправности полова и Закон о локалној самоуправи недовољно уређују питања од значаја за спровођење родне равноправности у ЈЛС - Због глобалне економске и политичке кризе област родне равноправности све је мање у фокусу - Промене на руководећим местима у ресорним министарствима успориле су реализацију планираних активности у области родне равноправности - Непостојање буџетске основе за реализацију ЛАП-а - Економска криза изазвана спољним и унутрашњим факторима - повлачење инвеститора, затварање страних фирми и вишкови запослених

7. Табеларни приказ општих и посебних циљева, мера и активности локалног акционог плана за родну равноправност града Крагујевца

ЛАП ЗА РОДНУ РАВНОПРАВНОСТ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА 2022-2024.				
Општи циљ 1. СИСТЕМСКО УВОЂЕЊЕ РОДНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ У ДОНОШЕЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА И У ЛОКАЛНУ ЗАЈЕДНИЦУ				
Посебни циљ 1.1. Унапређење капацитета ЈЛС за спровођење родне равноправности				
Мера 1.1.1. Формирање нове организационе јединице и спровођење усвојених правилника				
Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Формирање и рад нове организационе јединице - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима	Градска управа за друштвене делатности, - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима	1 нова организациона јединица - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима	2022.	У оквиру редовног рада градске управе Буџет града
		Систематизација радних места		
		Број запослених/ 5		
Вођење евиденције и извештавање у складу са усвојеним Правилником о вођењу евиденције и извештавању о остваривању родне равноправности	Градска управа за друштвене делатности, - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	Извештај на годишњем нивоу до 15. 01.2023. Правилник о изради и спровођењу плана управљања ризицима од повреде принципа родне равноправност, Правилник о вођењу евиденције и извештавању о остваривању родне равноправност	2023-2024.	У оквиру редовног рада градске управе Буџет града

Израда и спровођење Плана управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности	Градска управа за друштвене делатности, - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	Израђен Правилник о изради и спровођењу плана управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности/ 1	2023.	У оквиру редовног рада градске управе Буџет града
		Извештај о спровођењу Правилника о изради и спровођењу плана управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности/ 1 на годишњем нивоу	2023-2024.	
Редовно праћење примене и процењивање ефикасности примене Европске повеље о родној равноправности на нивоу ЈЛС	Градска управа за друштвене делатности - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	Процена ефикасности/ 1 извештај годишње Усклађивање са Европском повељом о родној равноправности на нивоу ЈЛС	2023-2024.	У оквиру редовног рада градске управе Буџет града
Увођење родно- одговорног буџетирања у 5 програма буџета (уведено у 12 од укупно 17)	Локална самоуправа, Управа одговорна за финансије	5 нових програма буџета града родно-одговорно. Укупно 17 програма	до 2024.	Без финансирања, буџет града
Мера 1.1.2. Развијање знања и компетенција у области родне равноправности у локалној самоуправи				
Информисање о употреби родно сензитивног говора и писања у комуникацији органа града и установама	Градска управа за друштвене делатности - Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, Комисија за родну равноправност, Савет за родну	Израда информативног листа/ електронски Објава на сајту Града информативног листа о родно сензитивном говору и писању у комуникацији Града са установама	2023.	Буџет града и спољни извори финансирања

	равноправност	Дистрибуција информативног листа свим орг. јединицама		
Обука о родно сензитивном буџетирању	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, ГУ одговорна за буџет и финансије	Број обухваћених полазника/ 20 на годишњем нивоу Упознавање послодаваца који имају више од 50 запослених са Антидискриминационим кодексом и обавезнишћу његове примене	2022-2024.	Буџет града спољни извори финансирања
Едукација за чланове комисије за родну равноправност; за одборнике и одборнице о примени усвојених правилника и протокола	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	Број обухваћених полазника/ 20 на годишњем нивоу	2023-2024.	Буџет града и спољни извори финансирања, СКГО, Ромактед, Координационо тело за родну равноправност

Посебни циљ 1. 2: Подизање свести јавности о значају једнакости за све и родне равноправности

Мера 1.2.1. Промовисање родне равноправности

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Предавања и радионице на тему родне равноправности ученицима основних и средњих школа и студентима	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, Црвени крст, Здравствена ромска медијаторка, Мобилни тим за инклузију Рома	10 радионица на годишњем нивоу	2022-2024	Буџет града и спољни извори финансирања (ресорно министарство и донатори)
Промовисање ЕУ повеље о родној равноправности на локалном нивоу	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	Наступ у медијима (РТК) најмање 1 годишње	2022-2024.	Буџет града и спољни извори финансирања (ресорно министарство, ЕУ фондови и други донатори)
Организовање панела, округлих столова и трибина на теме родна равноправности (родна равноправност и култура говора; родна равноправности и медији и сл.)	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност	1 трибина, 1 округли сто на годишњем нивоу	2023-2024	Буџет града и спољни извори финансирања (ресорно министарство, ЕУ фондови и други донатори)

Промовисање ЛАПа за родну равноправност и информисање јавног мњења о његовом значају	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, ЛС, НВО	Наступи у медијима/ најмање 3 годишње	2023-2024.	Буџет града и донатори
Општи циљ 2: РОДНА ПЕРСПЕКТИВА У ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ				
Посебни циљ 2.1. Побољшање здравља жена и унапређење родне равноправности у здравственој политици				
Мера 2.1.1. : Информисање и едукације				
Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Едукација жена у сеоским домаћинствима о мерама здравствене заштите	Дом здравља, Институт за јавно здравље	Број спроведених едукација/3 годишње	2023-2024.	Локална самоуправа, Министарство здравља, донатори
		Број едукованих жена/30 годишње		
Едукација младих и њихових родитеља о значају имунизације против ХПВ вируса	Здравствене установе, Саветовалиштва за младе и служба за здравствену заштиту жена-јувенилна гинекологија, Дом здравља, Канцеларија за младе, Институт за јавно здравље	Број одржаних радионица и предавања/ 14 радионица на годишњем нивоу	2023-2024.	Локална самоуправа, Министарство здравља, донатори
		Штампање пропагандног материјала/ 700 на годишњем нивоу	2023-2024.	
		Број вакцинисаних/ 350 на годишњем нивоу	2023-2024.	
Едукација ученика и студената на тему репродуктивног здравља	Канцеларија за младе, НВО, Дом здравља (Саветовалиште за младе, служба за здравствену заштиту жена - јувенилна гинекологија, одељење за здравствену заштиту студената), Институт за јавно здравље, Савет за здравље града Крагујевца	Број предавања, едукација / 12 годишње	2023-2024.	Локална самоуправа, Министарство здравља, донатори
		Број полазника/ 600 годишње		
		Штампани материјали/ 600 годишње		

Унапређење система здравствене заштите и едукације о полно преносивим и заразним болестима	Канцеларија за младе, НВО, Дом здравља (Саветовалиште за младе, служба за здравствену заштиту жена-јувенилна гинекологија, одељење за здравствену заштиту студената), ИЗЈЗ, Савет за здравље града Крагујевца	Одржане радионице, предавања/ 14 годишње	2023-2024.	Локална самоуправа, Министарство здравља, донатори
		Број обухваћених полазника/ 600 годишње		
		Штампање пропагандног материјала/ 600 годишње		

Мера 2.1.2. Превенција, обезбеђење пакета здравствених услуга и учешће мушкараца у унапређењу здравља

Организовање превентивних програма	Дом здравља, Завод за здравствену заштиту радника	Број прегледаних жена на рано откривање карцинома грлића материце и дојке/ најмање 100 по програму годишње	2022-2024.	Локална самоуправа, Министарство здравља, донатори
Активности на обезбеђивању минималног пакета здравствених услуга за сексуално и репродуктивно здравље (МИСП) у кризним и ванредним ситуацијама у Граду Крагујевцу	Здравствене установе Комисија за родну равноправност Савет за здравље града Крагујевца	Учествовање на радионицама за израду Акционог плана Број спроведених консултативних састанака и едукација у здравственим установама / 10	2023-2024.	Конкурси Донаторска средства Буџет града
Подстицање дечака и младића на учешће у едукативним програмима о превенцији полно преносивих болести	Канцеларија за младе, НВО, Дом здравља	Број дечака и одраслих мушкараца у едукативним програмима/ 100 годишње	2023-2024.	Буџет града и донатори
Подстицање мушкараца за породилско боловање	Дом здравља, локална самоуправа	Број мушкараца корисника породилског боловања/ повећање до 5	2023-2024.	Буџет града, Буџет РС и донатори

Општи циљ 3. БЕЗБЕДНОСТ ЗА СВЕ И НУЛТА ТОЛЕРАНЦИЈА НА РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ

Посебни циљ 3.1. ПРЕВЕНЦИЈА И СУЗБИЈАЊЕ СВИХ ВИДОВА НАСИЉА НА РОДНОЈ ОСНОВИ И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ СВЕОБУХВАТНОГ СИСТЕМА ЗАШТИТЕ ЗА ЖРТВЕ НАСИЉА

Мера: 3.1.1. Промоција превенције и сузбијања насиља				
Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Креирање и емитовање медијских садржаја посвећеног тематици родне равноправности, као и превенцији и сузбијању свих видова дискриминације и родно заснованог насиља	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, UN Women, НВО	Број медијских садржаја, електронских и штампаних; Спровођење пројектних активности у оквиру пројекта „Безбедност жена и девојчица у јавном простору“	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Организовање едукација и медијске кампање за унапређење свести о нултој толеранцији на насиље над вишеструко дискриминисаним групама (ЛГБТ, Роми, жене са инвалидитетом...)	Центар за социјални рад, Полицијска управа, Комисија за родну равноправност, НВО, Радна група за мапирање небезбедног простора	Број одржаних едукација/ 10	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
		Број емисија на локалним медијима/ 5		
		Штампана брошура/ 50		
Јачање капацитета институција за едукацију и превенцију присилних малолетничких бракова у ромској популацији	Канцеларија за младе, НВО Комисија за родну равноправност, локални медији	Број одржаних едукација/ 10	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Едукација за спречавање насиља над старим лицима и на родној основи	Геронтолошки центар, НВО, удружења пензионера	Број Едукација/ 20	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
		Број Едукованих/ 50		
Спровођење анкете о степену информисаности младих о вршњачком насиљу и искуству вршњачког насиља	Канцеларија за младе, НВО	Број обухваћених анкетом/ најмање 500	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Спровођење анкете о искуству насиља на родној основи	Савет за родну равноправност, UN Women	Број обухваћених анкетом/ најмање 500	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства

Спровођење истраживања о безбедносним потребама девојчица и жена	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, Радна група за мапирање небезбедног простора, UN Women	1 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Организовње предавања о ненасилној комуникацији за ученике основних и средњих школа	Канцеларија за младе Установе образовања	Број предавања/ најмање 1 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Креирање, штампање и дистрибуција материјала са порукама ненасиља	НВО, Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност Канцеларија за младе	Штампана брошура/50	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства

Мера 3.1.2. Развијање услуга здравствене заштите жртава и психосоцијална подршка

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Подршка раду саветовалишта за жртве породичног насиља НВО ОАЗА сигурности	Локална самоуправа, НВО	Број корисника стручне помоћи/ све жртве	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Превенција секундарне виктимизације – унапређење процедура у свим институцијама: Креирање упитника и едукација запослених о процедурама	Комисија за родну равноправност и институције Центар за социјални рад, Дом здравља, Полицијска управа, НВО и др.	Број едукација/ 1 годишње за све релевантне институције и НВО	2023-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Фрмирање СОС линије и њена институционализација	Центар за социјални рад, локална самоуправа, НВО ОАЗА сигурности	Успостављена линија у функцији	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Спровођење редовног обавештавања јавности о систему заштите жена ради информисаности жена о њиховим правима и успостављања поверења у институције заштите	Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, Центар за социјални рад	Организовање Кампања/ 2 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
		Број емисија на локалним медијима/ 2 годишње		
Подршка раду кутка за старије у сарадњи са Домом пензионера – организовање забавних и спортских активности	Комисија за родну равноправност, НВО, Центар за социјални рад, Геронтолошки центар	Број обухваћених корисника/ 20	2023-2024.	Буџет града, градски конкурси за подршку НВО и донатори

Развијање услуга здравствене заштите жртава - Припрема процедура, достава инструкција о раду и начину упућивања на здравствене услуге и социјалну рехабилитацију	Дом здравља, Саветовалиште за ментално здравље, Саветовалиште за брак и породицу, Клинички центар, НВО, Центар за социјални рад, Локална самоуправа	Број програма здравственог збрињавањ и социјалне рехабилитације/ најмање 3; Припремљене процедуре и инструкције	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Континуирана промоција услуга саветовалишта	Саветовалиште за жртве породичног насиља, ОАЗА Сигурности, Саветовалиште за брак и породицу Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица	Број промоција/ 3 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
Пружање услуга: превентивне услуге (саветодавни рад, индивидуални и групни програми), куративне услуге (услуге специјалиста, субспецијалиста, медикаметозна терапија)	Саветовалиште за жртве породичног насиља – ОАЗА Сигурности, Саветовалиште за брак и породицу Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица, Дом здравља	Број доступних услуга/најмање 5	2022-2024.	Буџет града и Донаторска средства
		Број пружених услуга, број корисника/ сви са потребом		
Развијање услуга психосоцијалне подршке	Саветовалиште за жртве породичног насиља – ОАЗА Сигурности, Саветовалиште за брак и породицу Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица	Број доступних услуга	2022-2024.	Буџет града и Донаторска средства

Мера 3.1.3. Економско оснаживање жртава насиља

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Развијање програма подршке инклузије на тржишту рада жртава насиља на родној основи - Организовање обука, курсева и преквалификација	Центар за социјални рад, Национална служба запошљавања, НВО, заинтересовани послодавци, локална самоуправа	Број обука, курсева/ 2 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства; У оквиру редовних активности НСЗ Јавни позиви; У складу са НАПЗ и ЛАПЗ Града Крагујевца
		Број полазника/ У складу са споразумом о учинку		

Анализа потреба послодаваца	Локална самоуправа, заинтересовани послодавци	Број анализа/ 1 годишње	2022-2024.	Буџет града, донатори
Анализа потреба и могућности корисника	Центар за социјални рад, Национална служба запошљавања, НВО, заинтересовани послодавци, локална самоуправа	Број саветовања АТП	2022-2024.	У оквиру редовних активности НЗС;
Промоција и заговарање бизнис сектора (сензибилисање послодаваца, састанци са бизнис сектором, организовање округлих столова, анализа потреба бизнис сектора, представљање примера добре праксе у земљи и иностранству)	НВО, локална самоуправа, представници бизнис сектора - послодавци	Број одржаних састанака са послодавцима и округлих столова/ најмање 1 годишње	2022-2024.	Буџет града, Буџет РС, донаторска средства
		Број послодаваца/ 20		

Општи циљ 4. Унапређење културе и политике једнаких могућности жена и мушкараца, девојчица и дечака

Посебни циљ 4.1. Остваривање једнаких могућности за наставак школовања и унапређење постигнућа

Мера 4.1.1. : Информисање корисника о могућностима

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Састављање информатора о могућностима преквалификације и обукама	Национална служба запошљавања и НВО, Удружење Путоказ Крагујевац	Припремљен информатор у електронској форми/ 1 и штампање у 500 примерака	2023.	Градски буџет и донатори
Информисање посебних категорија корисника, посебно рањивих, са акцентом на жене 45+, девојчице на преласку у средњу школу и самохране мајке.	Национална служба запошљавања и НВО, Удружење Путоказ Крагујевац	Број обухваћених корисника/ 500	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Покретање иницијативе за студенткиње које су младе мајке и труднице на неограничен број испитних рокова	Локална самоуправа, Канцеларија за младе, НВО	Покренута иницијатива	2023-2024.	Градски буџет и донатори

Мера 4.1.2. Реализација обука и преквалификација

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
-----------	--------------------	---------------------------------	--------------------	--

Спровођење анализа у циљу реализација преквалификације и обуке	Национална служба запошљавања и НВО	Број обухваћених корисника/ 500	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Обуке жена за ИТ и дигиталне вештине посебно из оних тешко запошљивих категорија	Локална самоуправа и НВО	Број корисника/ 20 годишње	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Бесплатне ИКТ обуке за девојчице 11-14 година	Локална самоуправа, КЗМ и НВО	Број корисника/ 30 годишње	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Мотивисање младих, посебно девојчица из осетљивих група за наставак школовања	Локална самоуправа, КЗМ и НВО	Обухваћено кампањом/ 500	2022-2024.	Градски буџет и донатори

Општи циљ: 5. Лични и професионални развој и унапређење економског положаја жена

Посебан циљ: 5.1. Запошљавање и samozapoшљавање рањивих категорија жена

Мера 5.1.1. Економско оснаживање кроз запошљавање рањивих категорија жена³³

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Развијање програма подршке инклузије на тржишту рада свих рањивих категорија жена - Организовање обука, курсева и преквалификација	Центар за социјални рад, Национална служба запошљавања, НВО, заинтересовани послодавци, локална самоуправа	Успостављен програм подршке, Број обука, курсева/ 2 годишње Број полазника/ у складу са споразумом о учинку	2023-2024.	У оквиру редовних активности НЗС и јавни позиви У складу са НАПЗ-ом и ЛАПЗ-ом Града Крагујевца
Анализа потреба послодаваца	Локална самоуправа, заинтересовани послодавци	Број анализа/ 1 годишње	2023-2024.	
Анализа потреба и могућности корисника	Центар за социјални рад, Национална служба запошљавања, НВО, заинтересовани послодавци, локална самоуправа	Број саветовања АТП	2023-2024.	У оквиру редовних активности НЗС

³³ **Рањиве категорије жена из Стратегије за Родно равноправност за период 2021-2030 године** (Мера 1.1.) – младе жене посебно из NEET групе (особе које нису у образовном систему, запослене или на обуци), жене свих старосних група, које живе на селу, жене ангажоване у неформалној економији, Ромкиње, жене и девојке са инвалидитетом, старије жене преко 55 година старости, самохране мајке, жене које су преживеле родно засновано насиље или су жртве трговине људима. Код активације на тржишту рада важно је обратити посебну пажњу на ЛГБТ заједницу а имајући у виду отежано запошљавање жена старијих од 45 година, овом мером ће се пажња у имплементацији усмерити и на њих.

Промоција и заговарање бизнис сектора (сензибилисање послодаваца, састанци са бизнис сектором, организовање округлих столова, анализа потреба бизнис сектора, представљање примера добре праксе у земљи и иностранству)	Центар за социјални рад, Национална служба запошљавања, НВО, Удружење Путоказ Крагујевац, заинтересовани послодавци, локална самоуправа	Број одржаних састанака са послодавцима и округлих столова/ најмање 1 годишње	2023-2024.	Градски буџет и донатори
		Број послодаваца/ 20		
Кампања подизања свести о проблему са којим се суочавају жене 45+ у потрази за послом	Локална самоуправа и НВО, Удружење Путоказ Крагујевац	Гостовања у медијима/ најмање 3	2023-2024.	Градски буџет и донатори
		Штампани промотивни материјал/ 500 годишње		
		Јавни догађаји/ најмање 1 годишње		
Организовање обука и радионица у циљу економског оснаживања жена 45+ (развијање компетенција, знања и вештина)	Локална самоуправа, НСЗ, НВО, Удружење Путоказ Крагујевац	Број корисница 45+/ најмање 20 годишње	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Ангажовање – запошљавање жена у секторима где су мање заступљене: ИТ, зелена економија, заштита животне средине, енергетика, итд.	Локална самоуправа, Удружење Путоказ Крагујевац	Број запослених жена/ до 5 жена годишње	2023-2024.	Буџет града, Буџет РС
Умрежавање послодаваца и незапослених – организовање јавних догађаја (сајам запошљавања)	Локална самоуправа, НСЗ, НВО	Број јавних догађаја/ најмање 1 годишње	2023-2024.	Буџет града, Буџет РС

Мера: 5.1.2. Информисање и подршка samozapošljavaњу

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Припрема водича за оснивање предузетничке радње и социјалних предузећа (за посебно рањиве и маргинализоване групе)	Комисија за родну равноправност, НСЗ, Локална самоуправа, Привредна комора, НВО Удружење Путоказ Крагујевац	Креиран електронски водич/1 и штампано 500 примерака	2023-2024.	Градски буџет и донатори

Организовање менторских едукација у циљу јачања капацитета приватног предузетништва, првенствено за жене на сеоском подручју и у вишеструко отежаним околностима (незапослене мајке, самохране мајке, мајке са децом са инвалидитетом, бивше осуђенице, излазак из хранитељске породице, хранитељке)	Комисија за родну равноправност, НСЗ, Локална самоуправа, Привредна комора, НВО Удружење Путоказ Крагујевац	Број регистрованих предузећа чији су оснивачи жене/ најмање 3	2023-2024.	У оквиру редовних активности НЗС, обука Пут до успешног предузетништ. и јавни позиви
Обуке и техничка подршка за потенцијалне и активне предузетнице 45+	Локална самоуправа, НСЗ, НВО Удружење Путоказ Крагујевац	Број корисница/ најмање 20	2023-2024.	Буџет града и донатори
Развијање идеје социјалног предузетништва и покретање иницијативе ка националном нивоу за дефинисање подзаконских аката	Национална служба запошљавања, локална самоуправа, НВО Удружење Путоказ Крагујевац	Покренута иницијатива	2023.	Буџет града
Едукација и оснаживање послодаваца у реализацији мера популационе политике и политике недискриминације приликом запошљавања	Привредни савет, Комисија за родну равноправност, Савет за родну равноправност, Удружења послодаваца, Савет за запошљавање	Одржане едукације/ 2 годишње	2023-2024.	Буџет града и донатори
Увођење и додела награда за послодавце који спроводе одговорну недискриминаторну политику приликом запошљавања – Додела награда 25. новембра, на Међународни дан борбе против насиља над женама	Локална самоуправа	Додељене награде на годишњем нивоу	2023-2024.	Буџет града и донатори
Подстицајна средства за новооснована и постојећа удружења жена (техничка опремање, средства за рад, простор за заједнички рад)	Локална самоуправа	Број корисница/ најмање 3 удружења	2023-2024.	Буџет града и донатори
Креирање јединствене базе података жена предузетница	Локална самоуправа	Успостављена јединствена база података	2023.	Без финансирања, буџет града
Обезбеђење простора за подршку женском предузетништву и социјалном предузетништву преко предузетничког хаба ПКС у Крагујевцу	Локална самоуправа, привредна комора Србије	Простор у употреби	2023-2024.	

Општи циљ 6. ПОВЕЋАЊЕ УЧЕШЋА ЖЕНА У ПРОЦЕСИМА ОДЛУЧИВАЊА И ОСТВАРИВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Посебни циљ: 6.1. Равноправно учешће мушкараца и жена на свим нивоима одлучивања

Мера: 6.1.1. Едукације

Активност	Носиоци активности	Индикатори/ вредност индикатора	Рок за реализацију	Потребна средства и извори финансирања
Едукација и унапређење знања о позитивним прописима у области родне равноправности и лобирање у политичким странкама и ГУ	Комисија за родну равноправност Заштитник права грађана, одборници градске скупштине, чланице форума жена различитих политичких странака, запослени у ГУ	Одборници су упознати са одредбама позитивних прописа и надлежностима локалне власти	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Едукација чланица Женске одборничке мреже за лобирање за родну равноправност на локалном нивоу; спровођење заједничких активности и подношење иницијатива; Повећање видљивости политичарки из Женске одборничке мреже и њихове активности на увођењу родне перспективе у локалне политике	Комисија за родну равноправност Одбори политичких странака Удружења грађана/грађанки Спољни/е стручњаци/стручњаци Женска одборничка мрежа	Одржано најмање 10 сати обуке за минимум 15 учесница	2023-2024.	Градски буџет и донатори

Мера 6.1.2. Усмеравања и примена квоте заступљености мање заступљеног пола

Израда смерница за политичке странке, синдикате и удружења послодаваца за израду плана деловања и посебних мера за подстицање и унапређење равноправне заступљености жена и мушкараца у органима странке и приликом кандидовања за одборника, као и у синдикатима и удружењима послодаваца	Комисија за родну равноправност Политичке странке Синдикати Удружења послодаваца	Постојање планова деловања и посебних мера за подстицање и унапређење равномерне заступљености жена и мушкараца у органима политичких странака, синдиката и синд. удружења	2023-2024.	Градски буџет и донатори
Промоција учешћа жена на нивоу месних заједница	Комисија за родну равноправност, Женска одборничка мрежа	Састанци са МЗ, број обухваћених МЗ/ до 10 годишње	2023.2024.	Градски буџет и донатори
Примена квоте заступљености мање заступљеног пола у другим органима власти (осим скупштине) и телима скупштине	Комисија за родну равноправност, Женска одборничка мрежа		2022-2024.	Градски буџет и донатори

8. Финансијски оквир

Средства за реализацију мера и активности предвиђених Акционим планом обезбедиће се делом из буџета града Крагујевца, делом из средстава донатора, укључујући и приватни сектор, као и од међународних донатора и партнера.

На званичној веб страници објављени су планови за поступно увођење родно одговорног буџетирања (РОБ) за 2022. годину и правовремено и за 2023. годину. Планом поступног увођења РОБ у поступак припреме и доношења буџета Града Крагујевца за 2023. годину, РОБ је предвиђено у 14 од 17 буџетских програма, што је за два програма више него за 2022. годину, а до краја периода спровођења акционог плана, планирано је свих 17 буџетских програма.

9. Праћење, извештавање и оцена реализације локалног акционог плана

Праћење је систематска активност прикупљања података који су потребни за мерење успеха реализације планираних активности, као и остварења постављених циљева. Извештај о праћењу реализације Акционог плана представља основ за анализу и оцену квалитета плана, реалности његових елемената и његову ревизију.

Партиципативни мониторинг Акционог плана који ће бити примењен за сваку годину укључује носиоце активности, партнерске организације и институције. На основу кварталних и годишњег извештаја о мониторингу, Комисија ће формирати оцену реализације Акционог плана са препорукама за даљи рад на унапређењу родне равноправности у граду Крагујевцу.

9.1. Праћење реализације

Праћење је трајна активност на прикупљању података који су потребни за мерење остварења постављених циљева. Праћење је инструмент за унапређивање остварења Акционог плана кроз процену да ли се планиране активности спроводе у складу са Акционим планом и давање повратних информација. Основ за праћење спровођења активности и достизање циљева јесте систем дефинисаних индикатора.

Одговорност за успостављање целовитог и свеобухватног система праћења је на Комисији за родну равноправност, док ће се само праћење реализовати у зависности на ком нивоу се реализују активности као и од носилаца активности. У зависности од врсте и нивоа на коме се реализују активности, Комисија за родну равноправност, као стално тело Скупштине, директно ће пратити активности које се остварују на локалном нивоу и за чије остварење је надлежна. За успешно остваривање праћења неопходно је укључивање и свих осталих партнера: општинских органа, организација и удружења. Са почетком спровођења започиње и процес праћења. Процес праћења отпочиње утврђивањем почетног стања. Праћење ће се реализовати у редовним временским интервалима у зависности од врсте активности, као и постављених рокова за њихово спровођење. Планира се успостављање тима којим ће се праћење спустити на нижи ниво, ради ефикаснијег и подробнијег праћења. Тим ће се састајати квартално у циљу праћења реализације и прикупљања података за евалуацију.

9.2. Систем евалуације

Сврха евалуације је да се објективно вреднују све фазе и аспекти спровођења Акционог плана: ефикасност спровођења активности, успешност остваривања општих и појединачних циљева као и утицај на унапређење родне перспективе, побољшање положаја жена и на шире друштвене токове. Евалуација ће се спроводити редовно - једном годишње и користиће се различити извори података, а на основу дефинисаних индикатора у Акционом плану. У зависности од врсте индикатора, процењује се извршење планираних активности, ефекти остварених активности, као и институционалне и законодавне мере. Редован извор података је званична статистика, али поред ње податке прикупљају, кроз систем праћења и извештавања, и организације и јавне институције које реализују активности. Реализација Акционог плана биће доступна свим заинтересованим странама.

9.3 Извештавање

Успостављање јединственог система извештавања, кроз дефинисање механизма, динамике, облика и начина извештавања је окосница система праћења и евалуације. У том смислу неопходно је стандардизовати процедуре извештавања, као и формате извештаја који се подносе месечно, квартално и годишње. За активности које се буду остваривале пројектно, систем извештавања ће такође бити дефинисан. Градска управа за друштвене делатности, Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, подноси годишњи извештај о резултатима спровођења ЛАП-а за родну равноправност. Извештај је јаван и може бити објављен на званичној интернет страни града Крагујевца.